

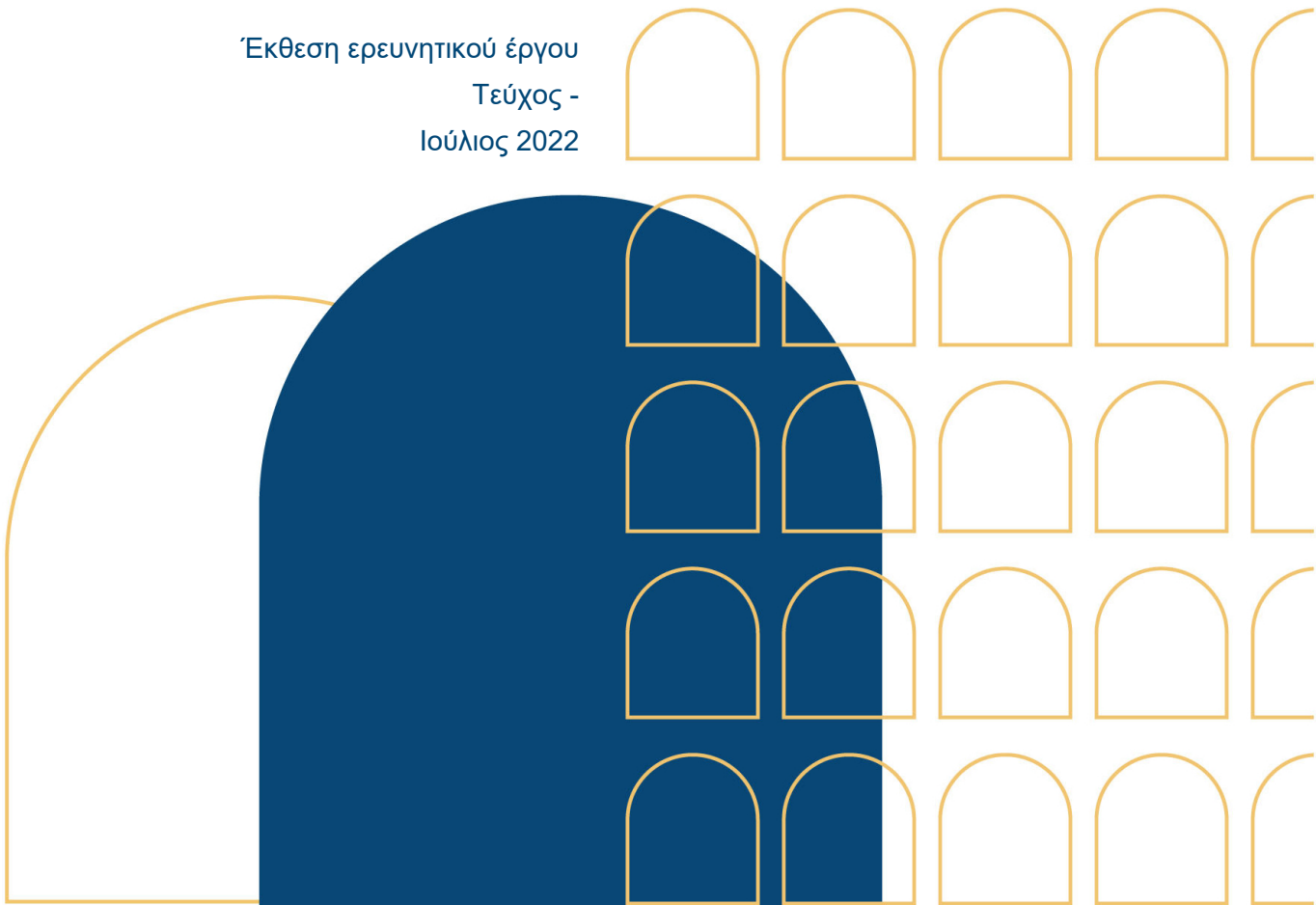
ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΥΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΣΤΗΝ ΨΗΦΙΑΚΗ ΕΠΟΧΗ

ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟΥ ΣΤΗΝ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ, ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ, ΣΤΟ
ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ, ΣΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ
ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ, ΣΤΗ ΣΕΡΒΙΑ ΚΑΙ
ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2021

Εθνική έκθεση: Ελλάδα

Λαμπρινή Παπαδοπούλου, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Έκθεση ερευνητικού έργου
Τεύχος -
Ιούλιος 2022

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.	Σχετικά με το Παρατηρητήριο για την Πολυφωνία στα Μέσα Ενημέρωσης	4
1.1.	Επισκόπηση του έργου	4
1.2.	Μεθοδολογία	4
2.	Εισαγωγή	6
3.	Αποτελέσματα από τη συλλογή δεδομένων: αξιολόγηση των κινδύνων για την πολυφωνία των μέσων ενημέρωσης	8
3.1.	Θεμελιώδης προστασία (52% - Μεσαίος κίνδυνος)	10
3.2.	Πολυφωνία στην αγορά των μέσων ενημέρωσης (72% - Υψηλός κίνδυνος)	13
3.3.	Πολιτική ανεξαρτησία (66% - Μεσαίος κίνδυνος)	15
3.4.	Κοινωνική συμπερίληψη (66% - Μεσαίος κίνδυνος)	18
4.	Πολυφωνία στο διαδικτυακό περιβάλλον: αξιολόγηση των κινδύνων	21
5.	Συμπεράσματα	24
6.	Σημειώσεις	26
7.	Αναφορές	28

Παράρτημα Ι. Ερευνητική Ομάδα

Παράρτημα ΙΙ. Ομάδα Εμπειρογνομώνων

© European University Institute 2022

Περιεχόμενο και επιμέρους κεφάλαια © Λαμπρινή Παπαδοπούλου, 2022

Δημοσιεύθηκε από το European University Institute,
Robert Schuman Centre for Advanced Studies.

Το παρόν κείμενο είναι διαθέσιμο για μεταφόρτωση μόνο για προσωπικούς ερευνητικούς σκοπούς. Αναπαραγωγή για άλλους σκοπούς, είτε σε έντυπη, είτε σε ηλεκτρονική μορφή, απαιτεί τη συγκατάθεση των συγγραφέων. Παραπομπές ή παραθέσεις θα πρέπει να αναφέρουν το πλήρες όνομα των συγγραφέων, των επιμελητών, τον τίτλο, το έτος έκδοσης και τον εκδότη.

Τυχόν αιτήματα θα πρέπει να απευθύνονται στο cmrf@eui.eu.

Οι απόψεις που εκφράζονται στο παρόν κείμενο είναι των συγγραφέων και όχι του European University Institute.

The English version of this report prevails over the translation in national language.

Centre for Media Pluralism and Media Freedom
Robert Schuman Centre for Advanced Studies

Research Project Report -
RSC / Centre for Media Pluralism and Media Freedom
Δημοσίευση Ιούλιος 2022

European University Institute
Badia Fiesolana
I – 50014 San Domenico di Fiesole (FI)

With the support of the Erasmus+ Programme of the European Union. The European Commission supports the EUI through the EU budget. This publication reflects the views only of the author(s) and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

1. Σχετικά με το Παρατηρητήριο για την Πολυφωνία στα Μέσα Ενημέρωσης

1.1. Επισκόπηση του έργου

Το Παρατηρητήριο για την Πολυφωνία στα Μέσα Ενημέρωσης είναι ένα ερευνητικό εργαλείο με στόχο τη διαπίστωση πιθανών κινδύνων για την πολυφωνία των μέσων ενημέρωσης στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και σε υποψήφιες προς ένταξη χώρες (Αλβανία, Μαυροβούνιο, Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας, Σερβία και Τουρκία). Το παρόν κείμενο συνοψίζει τα αποτελέσματα της εφαρμογής του Παρατηρητηρίου στην Ελλάδα για το έτος 2021. Το έργο υλοποιήθηκε στο πλαίσιο μιας προπαρασκευαστικής δράσης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς το Κέντρο για την Πολυφωνία και την Ελευθερία των Μέσων Ενημέρωσης του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημιακού Ινστιτούτου της Φλωρεντίας.

1.2. Μεθοδολογία

Για τη συλλογή των δεδομένων και τη συγγραφή των επιμέρους εθνικών εκθέσεων, το Κέντρο για την Πολυφωνία και την Ελευθερία των Μέσων Ενημέρωσης συνεργάστηκε με εθνικούς εμπειρογνώμονες. Εξαιρεση αποτελεί η περίπτωση της Ιταλίας, όπου η συλλογή των δεδομένων έγινε από την ομάδα του Κέντρου για την Πολυφωνία και την Ελευθερία των Μέσων Ενημέρωσης. Η συλλογή των δεδομένων βασίστηκε σε τυποποιημένο ερωτηματολόγιο, το οποίο διαμορφώθηκε από το Κέντρο για την Πολυφωνία και την Ελευθερία των Μέσων Ενημέρωσης.

Η συγκέντρωση των δεδομένων για την ελληνική περίπτωση, η αξιολόγησή τους, οι συνεντεύξεις με άλλους εμπειρογνώμονες και η συγγραφή της εθνικής έκθεσης έγιναν από την Επίκουρη Καθηγήτρια του ΕΚΠΑ, Λαμπρινή Παπαδοπούλου. Προκειμένου να διασφαλιστεί η ακεραιότητα της μελέτης, οι απαντήσεις για κάποιους επιμέρους δείκτες αξιολογήθηκαν από μια εξωτερική ομάδα εμπειρογνομένων (βλ. Παράρτημα 1). Το προσχέδιο της παρούσας έκθεσης εξετάστηκε από την ομάδα του Κέντρου για την Πολυφωνία και την Ελευθερία των Μέσων Ενημέρωσης. Σε κάποιες χώρες οι εθνικές εκθέσεις αξιολογήθηκαν περαιτέρω από ανεξάρτητους εμπειρογνώμονες. Ευχαριστούμε την Μαρία Μικρού για τη συμβολή της στη μετάφραση της έκθεσης από τα αγγλικά στα ελληνικά.

Οι κίνδυνοι για τον πλουραλισμό των μέσων ενημέρωσης ελέγχονται σε τέσσερις θεματικούς άξονες: Θεμελιώδης Προστασία, Πολυφωνία στην Αγορά των Μέσων Ενημέρωσης, Πολιτική Ανεξαρτησία και Κοινωνική Συμπερίληψη. Η αξιολόγηση των κινδύνων προκύπτει από την αξιολόγηση δεικτών σε κάθε θεματικό άξονα (βλ. Πίνακα 1).

Η ψηφιακή διάσταση

Για το Παρατηρητήριο, η ψηφιακή διάσταση δεν αποτελεί έναν διακριτό άξονα προς αξιολόγηση αλλά είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης και θεμελιώδεις επιταγές για την προστασία της ελευθερίας της έκφρασης και την πολυφωνία. Έχει υπολογιστεί ωστόσο ο κίνδυνος που προκύπτει από τη σύγκλιση των μέσων και την ψηφιακή τεχνολογία και παρουσιάζεται πιο κάτω, με μία σύντομη επισκόπηση των σχετικών ευρημάτων.

Η βαθμολόγηση του κινδύνου

Η βαθμολογία ανά θεματικό άξονα και η βαθμολογία των επιμέρους δεικτών κυμαίνεται από 0 έως 100%. Η βαθμολογία από 0 μέχρι 33% αξιολογείται ως βαθμολογία «χαμηλού κινδύνου», η βαθμολογία από 34 μέχρι 66% ως «μεσαίου κινδύνου» και η βαθμολογία από 67 μέχρι 100% ως «υψηλού κινδύνου». Ο υπολογισμός

γίνεται από το Κέντρο για την Πολυφωνία και την Ελευθερία των Μέσων Ενημέρωσης βάσει σχετικού αλγορίθμου.

Πίνακας 1

Θεμελιώδης Προστασία	Πολυφωνία στην Αγορά των Μέσων Ενημέρωσης	Πολιτική Ανεξαρτησία	Κοινωνική Συμπερίληψη
Προστασία της ελευθερίας της έκφρασης	Διαφάνεια του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των μέσων ενημέρωσης	Πολιτική ανεξαρτησία των Μέσων Ενημέρωσης"	Πρόσβαση μειονοτικών ομάδων στα μέσα ενημέρωσης
Προστασία του δικαιώματος στην πληροφόρηση	Συγκέντρωση των μέσων ενημέρωσης	Συντακτική αυτονομία	Πρόσβαση των τοπικών/περιφερειακών κοινωνιών και των κοινοτικών Μέσων στα Μέσα Ενημέρωσης
Δημοσιογραφικό επάγγελμα, πρότυπα και προστασία	Συγκέντρωση διαδικτυακών πλατφόρμων και εφαρμογή του ανταγωνισμού	Οπτικοακουστικά Μέσα, διαδικτυακές πλατφόρμες και εκλογές"	Πρόσβαση των γυναικών στα μέσα ενημέρωσης
Ανεξαρτησία και αποτελεσματικότητα της ρυθμιστικής αρχής των μέσων ενημέρωσης	Βιωσιμότητα των μέσων ενημέρωσης	"Διαχείριση κρατικών πόρων και μέτρα ενίσχυσης στον τομέα των ΜΜΕ	Γραμματισμός στα μέσα ενημέρωσης
Καθολική κάλυψη και πρόσβαση στο διαδίκτυο	Επιρροή της ιδιοκτησίας και των εμπορικών συμφερόντων στο εκδοτικό περιεχόμενο,	Ανεξαρτησία της διακυβέρνησης και της χρηματοδότησης της δημόσιας ραδιοτηλεόρασης	Προστασία από παράνομο και επιβλαβές περιεχόμενο

2. Εισαγωγή

Ο συνολικός πληθυσμός της Ελλάδας, σύμφωνα με την απογραφή που πραγματοποιήθηκε το 2011 υπολογίζεται σε περίπου 10,82 εκατομμύρια κατοίκους^[1]. Το 2021 πραγματοποιήθηκε νέα απογραφή και παρόλο που τα αποτελέσματα δεν είχαν δημοσιοποιηθεί μέχρι το τελικό προσχέδιο αυτής της Έκθεσης, ανεπίσημα στοιχεία δείχνουν περαιτέρω μείωση του πληθυσμού. Η χώρα εκτείνεται κατά μήκος περίπου 132.049 τετραγωνικών χιλιομέτρων και η ελληνική είναι η επίσημη γλώσσα που ομιλείται σε ολόκληρη την επικράτεια. Περίπου το ένα τρίτο του πληθυσμού (35,4%) ζει στην πρωτεύουσα, την Αττική. Με βάση την απογραφή του 2011, στην Ελλάδα ζουν περίπου 912.000 μόνιμοι αλλοδαποί κάτοικοι, μεταξύ των οποίων Αλβανοί (480.851), Βούλγαροι (75.917), Ρουμάνοι (46.524), Πακιστανοί (34.178), Γεωργιανοί (27.407), Ουκρανοί (17.008) καθώς και μικρότερες ομάδες από άλλες χώρες. Η μόνη επίσημα αναγνωρισμένη μειονότητα στην Ελλάδα είναι η μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης, με πληθυσμό που εκτιμάται περίπου στα 100.000 άτομα.

Μετά από τις εκλογές του 2019, η Ελλάδα κυβερνάται από το κόμμα της Νέας Δημοκρατίας (ΝΔ) το οποίο κέρδισε 158 έδρες στη Βουλή των 300 εδρών, επιτρέποντας στο κόμμα να σχηματίσει αυτοδύναμη κυβέρνηση υπό τον πρωθυπουργό Κυριάκο Μητσοτάκη. Στη Βουλή συμμετέχουν έξι πολιτικά κόμματα^[2].

Σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) το ΑΕΠ της χώρας για το 2021 ανήλθε σε 181 δισ. ευρώ έναντι 167,1 δισ. ευρώ το 2020 σημειώνοντας αύξηση 8,3%^[3]. Η άνοδος αυτή αποδίδεται σε διάφορες αιτίες όπως για παράδειγμα οι αυξημένες τουριστικές εισροές που καταγράφηκαν το καλοκαίρι και βοήθησαν την οικονομία να ανακτήσει μεγάλο μέρος των απωλειών που οφείλονταν στις επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19 αλλά και στη σημαντική αύξηση των επενδύσεων και των εξαγωγών.^[4] Η εμφάνιση της μετάλλαξης Omicron και η σχετική αυστηροποίηση των μέτρων περιορισμού της πανδημίας δεν φάνηκε να έχουν σοβαρό αντίκτυπο στο ΑΕΠ για το 4ο τρίμηνο του 2021, το οποίο σημείωσε μικρή αύξηση κατά 0,4% σε σύγκριση με το 3ο τρίμηνο του 2021. Παρά την αύξηση του ΑΕΠ, η συνολική κατάσταση για το εργατικό δυναμικό της χώρας δεν φαίνεται να βελτιώνεται ιδιαίτερα, αφού τον Δεκέμβριο του 2021, το ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα υπολογίστηκε στο 13% και θεωρήθηκε (μαζί με την Ισπανία) το υψηλότερο στην Ευρωζώνη με τον αριθμό των ανέργων στη χώρα να ανέρχεται στις 607.000^[5].

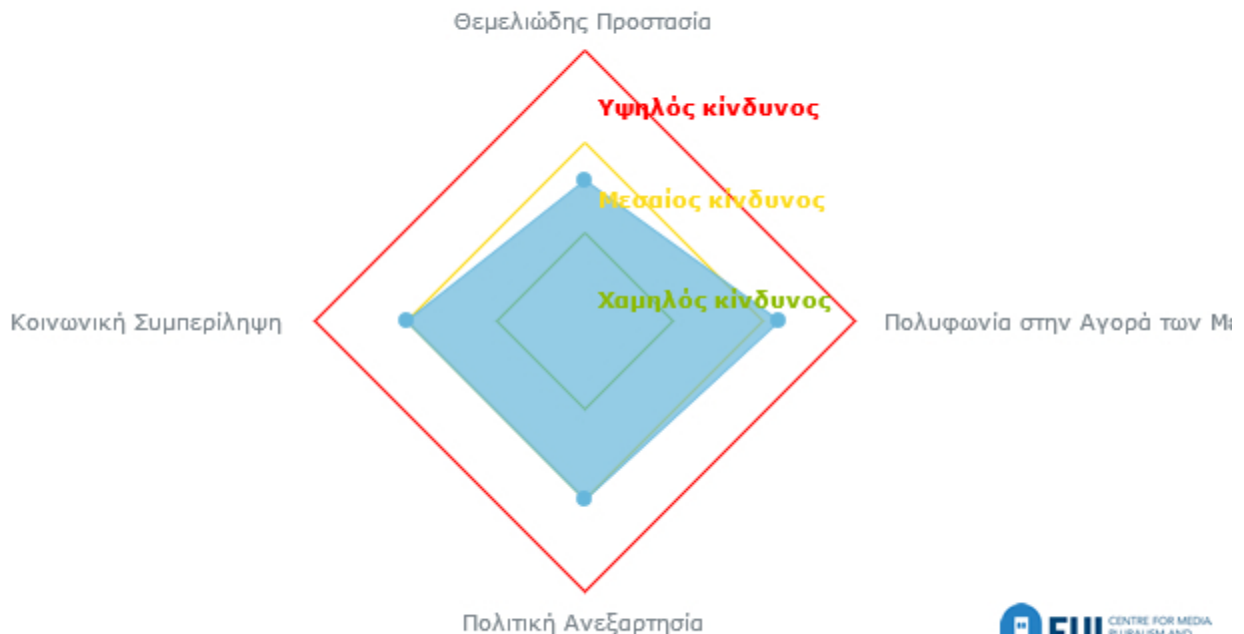
Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση του Reuters Institute for the Study of Journalism (2021), η αγορά των Μέσων Ενημέρωσης στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από ψηφιακό κατακερματισμό, έλλειψη εμπιστοσύνης στις ειδήσεις, πολιτικά πολωμένο Τύπο και εξαιρετικά αυξημένη χρήση των social media για την πρόσβαση στις ειδήσεις. Η πλειοψηφία του ελληνικού κοινού (89%) ενημερώνεται από τα διαδικτυακά ΜΜΕ (συμπεριλαμβανομένων και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης) και μόνο το 22% απάντησε ότι ενημερώνεται από έντυπα Μέσα. Το 37% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι μοιράζεται ειδήσεις μέσω social media, μηνυμάτων ή email. Όπως και στις περισσότερες άλλες χώρες, η εμπιστοσύνη στις ειδήσεις αυξήθηκε, κατά τέσσερις ποσοστιαίες μονάδες (32%). Παρόλα αυτά, η Ελλάδα εξακολουθεί να υστερεί σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες αναφορικά με την εμπιστοσύνη του κοινού απέναντι στα ΜΜΕ (38η θέση από 42 χώρες). Σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα του Ευρωβαρόμετρου 94 (Χειμώνας 2020 - 2021), το ποσοστό των ερωτηθέντων που ανέφεραν ότι παρακολουθούν τηλεόραση μέσω τηλεοπτικής συσκευής κάθε μέρα ή σχεδόν κάθε μέρα υπολογίζεται σε 73%. Το ποσοστό των ατόμων που ακούνε ραδιόφωνο κάθε μέρα ή σχεδόν κάθε ημέρα έχει αυξηθεί ιδιαίτερα και υπολογίζεται στο 42%. Τα επίπεδα εμπιστοσύνης στην τηλεόραση ήταν χαμηλότερα στην Ελλάδα σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες (25%), ενώ η εμπιστοσύνη στο Διαδίκτυο έχει αυξηθεί σημαντικά (54%, +12 ποσοστιαίες μονάδες). Το 60% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι τα εθνικά Μέσα Ενημέρωσης δεν παρέχουν αξιόπιστες πληροφορίες. Τέλος, όσον αφορά στα δημόσια ΜΜΕ, το 52% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι η δήλωση πως τα εν λόγω Μέσα είναι απαλλαγμένα από πολιτικές

πιέσεις «δεν αντικατοπτρίζει καθόλου» την κατάσταση στη χώρα. (Eurobarometer 94, 2020-2021).

Τον Νοέμβριο του 2021, μετά από πρόταση του υπουργείου Δικαιοσύνης τροποποιήθηκε το άρθρο 191 του Ελληνικού Ποινικού Κώδικα (Νόμος 4855/2021) δίνοντας ουσιαστικά στην κυβέρνηση τη δυνατότητα να τιμωρεί όποιον «δημόσια ή μέσω Διαδικτύου διαδίδει ή διασπείρει με οποιονδήποτε τρόπο ψευδείς ειδήσεις που είναι ικανές να προκαλέσουν ανησυχία ή φόβο στο κοινό ή να κλονίσουν την εμπιστοσύνης του κοινού στην εθνική οικονομία, στην αμυντική ικανότητα της χώρας ή στη δημόσια υγεία». Αυτή η τροποποίηση προκάλεσε ευρεία κριτική όχι μόνο από τα κόμματα της αντιπολίτευσης αλλά και από δημοσιογράφους και διεθνείς οργανισμούς προστασίας της ελευθερίας του Τύπου. Αναφορικά με τις εργασιακές συνθήκες των επαγγελματιών των ΜΜΕ, η πανδημία σε συνδυασμό με τις προϋπάρχουσες τάσεις ενίσχυσαν την επαγγελματική και οικονομική ανασφάλειά τους.

3. Αποτελέσματα από τη συλλογή δεδομένων: αξιολόγηση των κινδύνων για την πολυφωνία των μέσων ενημέρωσης

Ελλάδα: Περιοχές Κινδύνου για την Πολυφωνία των ΜΜΕ

JS chart by amCharts

Η κατάσταση του πλουραλισμού των Μέσων Ενημέρωσης στην Ελλάδα φαίνεται να έχει επιδεινωθεί το 2021 σε σύγκριση με την αξιολόγηση που έγινε το προηγούμενο έτος. Αυτό είναι επίσης εμφανές στον Παγκόσμιο Δείκτη Ελευθερίας του Τύπου για το 2021 από τους Δημοσιογράφους Χωρίς Σύνορα, όπου η Ελλάδα κατατάσσεται στην 70η θέση μεταξύ 180 χωρών σημειώνοντας πτώση πέντε θέσεων από την 65^η που κατείχε το 2020 και κατακτώντας τη 4η χειρότερη θέση στην ΕΕ^[6]. Επιπλέον, στην έκθεσή της «Ελέγχοντας το μήνυμα. Προκλήσεις για την ανεξάρτητη δημοσιογραφία στην Ελλάδα», η οργάνωση Media Freedom Rapid Response (MFRR) κάνει λόγο για την ύπαρξη ενός ασφυκτικού κλίματος για την ανεξάρτητη δημοσιογραφία στη χώρα.^[7]

Πιο συγκεκριμένα, ο θεματικός άξονας της **Πολυφωνίας στην αγορά των Μέσων Ενημέρωσης** εμφανίζει υψηλό βαθμό κινδύνου (72%) καθώς το πρόβλημα της απουσίας διαφάνειας σχετικά με την ιδιοκτησία παραδοσιακών και ψηφιακών ΜΜΕ φαίνεται να επιμένει. Παράλληλα, τα σοβαρά οικονομικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν πολλά ΜΜΕ δίνουν ουσιαστικά την δυνατότητα σε διάφορα εμπορικά συμφέροντα να καθορίζουν τη συντακτική γραμμή των Μέσων αλλά και τις προσλήψεις και απολύσεις διευθυντών.

Επιπλέον, από τους 20 συνολικά δείκτες της παρούσας Έκθεσης, η πλειοψηφία-11- εμφάνισε υψηλό κίνδυνο. Η φετινή χρονιά χαρακτηρίστηκε από διάφορες απειλές για τη σωματική και διαδικτυακή ασφάλεια των δημοσιογράφων - που κλιμακώθηκαν τον Απρίλιο του 2021 με τη δολοφονία ενός δημοσιογράφου-, αλλά και από μια τροποποίηση του Ελληνικού Ποινικού Κώδικα η οποία ενδέχεται να υψώσει σημαντικά εμπόδια στην ελευθερία της έκφρασης και την ανεξάρτητη δημοσιογραφία. Αυτά τα ανησυχητικά γεγονότα ουσιαστικά δημιουργούν ένα δυσμενές περιβάλλον για την ελευθερία και τον πλουραλισμό των ΜΜΕ.

Πιο συγκεκριμένα, ενώ η ελευθερία της έκφρασης αναγνωρίζεται ρητά από το ελληνικό Σύνταγμα,

διασφαλίζοντας έτσι το θεματικό άξονα της **Θεμελιώδους Προστασίας** (μεσαίος κίνδυνος – 52%), διάφορα ανησυχητικά περιστατικά που έλαβαν χώρα κατά τη διάρκεια του 2021 δείχνουν ότι αυτό το θεμελιώδες δικαίωμα δεν γίνεται πάντα σεβαστό στην πράξη. Μία από τις πιο ανησυχητικές εξελίξεις είναι η τροποποίηση του άρθρου 191 του Ελληνικού Ποινικού Κώδικα, με τον Ν. 4855/2021 (ΦΕΚ 205 /Α/12-11-2021), η οποία μετέτρεψε τη διάδοση των ψευδών ειδήσεων σε ποινικό αδίκημα που επισύρει φυλάκιση έως και πέντε ετών. Αυτή η τροποποίηση θεωρείται προβληματική λόγω του ασαφούς ορισμού του τι συνιστά ψευδείς ειδήσεις, γεγονός το οποίο θα μπορούσε να οδηγήσει σε καταχρήσεις της νομοθεσίας σε βάρος δημοσιογράφων που κινδυνεύουν να οδηγηθούν στη φυλακή για την κριτική τους δημοσιογραφία. Ο δείκτης «δημοσιογραφικό επάγγελμα, πρότυπα και προστασία» κατέγραψε τον υψηλότερο κίνδυνο σε αυτόν τον άξονα (74%). Αυτό αποδίδεται κυρίως στις –σχεδόν συστηματικές- offline και διαδικτυακές απειλές και επιθέσεις εναντίον διαφόρων δημοσιογράφων και φωτορεπόρτερ.

Όπως αναφέρθηκε ήδη, η **Πολυφωνία της αγοράς των Μέσων Ενημέρωσης** παρουσιάζει μακράν το υψηλότερο επίπεδο κινδύνου (72%). Αυτό συνδέεται κυρίως με την επιρροή που έχουν στο δημοσιογραφικό περιεχόμενο οι ιδιοκτήτες των Μέσων αλλά και τα εμπορικά συμφέροντα (83%). Αυτός ο υψηλός κίνδυνος πηγάζει επίσης από την απουσία οποιουδήποτε μηχανισμού που θα μπορούσε να προστατεύσει τους δημοσιογράφους σε περίπτωση αλλαγής ιδιοκτησίας ή να διασφαλίσει ότι οι προσλήψεις και οι απολύσεις αρχισυντακτών δεν επηρεάζονται από εμπορικά συμφέροντα. Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα είναι η απουσία διαφάνειας σχετικά με το ιδιοκτησιακό καθεστώς παραδοσιακών και ψηφιακών ΜΜΕ^[8]. Τέλος, τα οικονομικά προβλήματα που εμποδίζουν τα Μέσα Ενημέρωσης να καταστούν βιώσιμα (74%) συνιστούν μία ακόμη σημαντική πηγή ανησυχίας για την πολυφωνία των Μέσων Ενημέρωσης.

Ο θεματικός άξονας της **Πολιτικής Ανεξαρτησίας** παρουσιάζει μεσαίο επίπεδο κινδύνου (66%) αντικατοπτρίζοντας ένα πολωμένο πεδίο το οποίο χαρακτηρίζεται από μια σχέση αλληλεξάρτησης μεταξύ των πολιτικών ελίτ και των ιδιοκτητών των ΜΜΕ. Ο δείκτης «συντακτική αυτονομία» δείχνει τον υψηλότερο –και ιδιαίτερα ανησυχητικό- κίνδυνο (97%), γεγονός το οποίο συνδέεται άμεσα με την πλήρη απουσία ασφαλιστικών δικλίδων που θα μπορούσαν να εγγυηθούν την αυτονομία κατά την πρόσληψη και απόλυση αρχισυντακτών. Η «διαχείριση των κρατικών πόρων και τα μέτρα ενίσχυσης» είναι ένας άλλος προβληματικός δείκτης που λαμβάνει βαθμολογία υψηλού κινδύνου (67%), κυρίως λόγω της έλλειψης διαφάνειας όσον αφορά στη διανομή των κρατικών επιχορηγήσεων στα ΜΜΕ κατά τη διάρκεια της πανδημίας.

Ο θεματικός άξονας της **Κοινωνικής Συμπερίληψης** παρουσιάζει μέτριο κίνδυνο (66%). Η μόνη νομικά αναγνωρισμένη μειονότητα στην Ελλάδα, η μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης, δεν έχει την απαραίτητη πρόσβαση στα δημόσια και ιδιωτικά ραδιοτηλεοπτικά μέσα. Το ίδιο μπορεί να υποστηριχθεί και για τα άτομα με αναπηρία. Ένας άλλος δείκτης στον οποίο αποδίδεται βαθμολογία υψηλού κινδύνου είναι η «πρόσβαση των γυναικών στα ΜΜΕ» (72%), καθώς τα στοιχεία δείχνουν ότι οι γυναίκες υποεκπροσωπούνται σε μεγάλο βαθμό σε εκτελεστικές θέσεις στα ελληνικά ΜΜΕ και πως υπάρχει έλλειψη ισορροπίας μεταξύ των φύλων στα ρεπορτάζ και στο περιεχόμενο των ειδήσεων. Στον δείκτη «Γραμματισμός στα ΜΜΕ» αποδίδεται βαθμολογία μεσαίου κινδύνου (46%) που αντιστοιχεί στον χαμηλότερο κίνδυνο σε αυτό τον άξονα, γεγονός που αποδίδεται κυρίως στον νέο Νόμο 4779/2021 (20.02.2021) ο οποίος συνιστά ένα σημαντικό βήμα για την προώθηση του γραμματισμού στα ΜΜΕ.

3.1. Θεμελιώδης προστασία (52% - Μεσαίος κίνδυνος)

Οι δείκτες στον θεματικό άξονα της Θεμελιώδους Προστασίας αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο του ρυθμιστικού πλαισίου για τα μέσα ενημέρωσης σε κάθε σύγχρονη δημοκρατία. Αξιολογούν το επίπεδο του κινδύνου σε διάφορους τομείς, εστιάζοντας στην ύπαρξη κανόνων δικαίου για τη διασφάλιση της ελευθερίας της έκφρασης και το δικαίωμα στην πληροφόρηση, καθώς και στην αποτελεσματική εφαρμογή τους. Εξετάζονται επίσης το πλαίσιο άσκησης και προστασίας του δημοσιογραφικού επαγγέλματος, η ανεξαρτησία και η αποτελεσματικότητα των εθνικών εποπτικών φορέων με αρμοδιότητες στον τομέα των μέσων ενημέρωσης, η εμβέλεια των παραδοσιακών μέσων ενημέρωσης και η πρόσβαση στο Διαδίκτυο.

Ο θεματικός άξονας της **Θεμελιώδους Προστασίας** παρουσιάζει μέτριο κίνδυνο (52%) ο οποίος όμως είναι πολύ υψηλότερος σε σχέση με πέρυσι (38%). Όπως και το προηγούμενο έτος, όλοι οι επιμέρους δείκτες παρουσιάζουν μέτριο κίνδυνο εκτός από τον δείκτη για το **«Δημοσιογραφικό επάγγελμα, τα πρότυπα και την προστασία»**, ο οποίος αξιολογείται ως υψηλού κινδύνου (74%), παρουσιάζοντας κατακόρυφη αύξηση σε σχέση με την προηγούμενη έκθεση (42%). Σε γενικές γραμμές, η ελευθερία της έκφρασης και το δικαίωμα στην πληροφόρηση αναγνωρίζονται ρητά στο Ελληνικό Σύνταγμα. Ωστόσο, μια πιο προσεκτική ματιά στο πεδίο αποκαλύπτει πως αυτά τα δικαιώματα δεν γίνονται πάντα σεβαστά στην πράξη.

Το επίπεδο κινδύνου για την **«Προστασία της ελευθερίας της έκφρασης»** αξιολογείται ως μέτριο (49%), και είναι αυξημένο σε σχέση με πέρυσι (35%). Η ελευθερία της έκφρασης αναγνωρίζεται ρητά στο Ελληνικό Σύνταγμα (Ελληνικό Σύνταγμα – 1975) και συγκεκριμένα στο άρθρ. 14(2) το οποίο αναγνωρίζει την ελευθερία του Τύπου και απαγορεύει τη λογοκρισία και κάθε προληπτικό μέτρο. Ωστόσο, μια πιο προσεκτική ματιά στα Μέσα Ενημέρωσης και το ρυθμιστικό τοπίο της Ελλάδας αποκαλύπτει ότι η ελευθερία της έκφρασης δεν γίνεται πάντα σεβαστή στην πράξη. Καταρχάς, η Ελλάδα δεν έχει ακόμη αποποινικοποιήσει το αδίκημα της δυσφήμισης. Ως αποτέλεσμα, διάφοροι δημοσιογράφοι απειλούνται συνεχώς με αγωγές συκοφαντικής δυσφήμισης οι οποίες ουσιαστικά φιμώνουν την ερευνητική δημοσιογραφία. Επιπλέον, τον Νοέμβριο του 2021, η Ελλάδα τροποποίησε το άρθρο 191 του Ελληνικού Ποινικού Κώδικα με το Νόμο 4855/2021 (ΦΕΚ 205 /Α/11-12-2021), μετατρέποντας ουσιαστικά τη διάδοση ψευδών ειδήσεων σε ποινικό αδίκημα που

τιμωρείται με έως και πέντε χρόνια φυλάκισης. Αυτή η τροποποίηση θεωρήθηκε προβληματική λόγω του ασαφούς ορισμού του τι συνιστά ψευδείς ειδήσεις^[9] με αποτέλεσμα να ελλοχεύει ο κίνδυνος κατάχρησης της νομοθεσίας εναντίον δημοσιογράφων οι οποίοι θα μπορούσαν ακόμη και να καταλήξουν στη φυλακή για την κριτική τους δημοσιογραφία. Αυτές οι εξελίξεις οδήγησαν σε ένα κύμα αρνητικών αντιδράσεων που επεσήμαναν το σοβαρό αντίκτυπο αυτής της τροποποίησης στην ελευθερία του λόγου και στην ελευθερία των Μέσων Ενημέρωσης. Τέλος, διάφορα άλλα περιστατικά όπως η Στρατηγική Αγωγή εναντίον της Δημόσιας Συμμετοχής (SLAPP) σε βάρος της δημοσιογράφου Σταυρούλας Πουλημένη^[10] η κρατική παρακολούθηση του δημοσιογράφου Σταύρου Μαλιχούδη^[11] ή οι ποινικές κατηγορίες για συνωμοσία για κατάχρηση εξουσίας εναντίον του δημοσιογράφου κι εκδότη Κώστα Βαξεβάνη και της δημοσιογράφου Ιωάννας Παπαδάκου^[12] αποδεικνύουν ότι το 2021 δεν ήταν μια καλή χρονιά για την ελευθερία της έκφρασης στην Ελλάδα.

Το επίπεδο κινδύνου για τον δείκτη «**Προστασία του δικαιώματος στην πληροφόρηση**» εμφανίζεται μέτριο (35%) και είναι ελάχιστα μειωμένο σε σχέση με πέρυσι (39%). Το δικαίωμα στην πληροφόρηση αναγνωρίζεται ρητά στο ελληνικό Σύνταγμα. Συγκεκριμένα, το άρθρ. 5Α. αναφέρει ότι όλα τα πρόσωπα έχουν δικαίωμα στην πληροφόρηση. Όταν απαγορεύεται η πρόσβαση σε έγγραφα, οι πολίτες έχουν στη διάθεσή τους διάφορα νόμιμα εργαλεία που διασφαλίζουν το εν λόγω δικαίωμά τους. Η βαθμολογία μεσαίου κινδύνου για αυτόν τον δείκτη επηρεάζεται κυρίως από το γεγονός ότι, παρόλο που υπάρχει νομικό πλαίσιο για την προστασία των «μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος», στην πράξη αυτή η προστασία δεν είναι πάντα ολοκληρωμένη ή αποτελεσματική. Θα πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι, παρόλο που τα κράτη μέλη της ΕΕ υποχρεώθηκαν να ενσωματώσουν έως τις 17 Δεκεμβρίου 2021 την Οδηγία 2019/1937, η οποία περιλαμβάνει αυστηρότερα μέτρα προστασίας για όσους επιθυμούν να παρέχουν πληροφορίες για υποθέσεις διαφθοράς, η Ελλάδα δεν την έχει ενσωματώσει ακόμη στο εθνικό δίκαιο (τουλάχιστον μέχρι το τελικό σχέδιο της παρούσας έκθεσης). Επιπλέον, δεν φαίνεται να υπάρχουν επαρκείς δραστηριότητες ενημέρωσης κι ευαισθητοποίησης του κοινού για αυτό το ζήτημα. Τέλος, σημειώθηκαν ορισμένες περιπτώσεις στις οποίες επιβλήθηκαν αυθαίρετες κυρώσεις σε Έλληνες μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος.^[13]

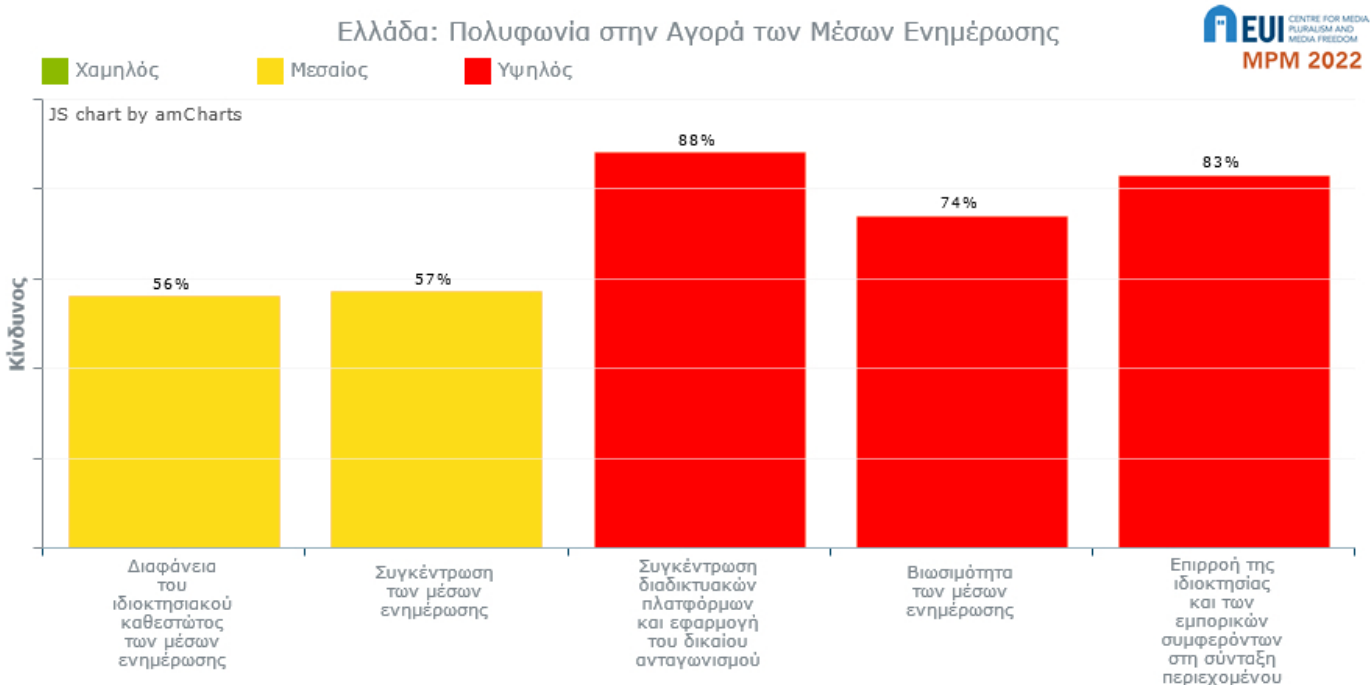
Ο δείκτης «**Δημοσιογραφικό επάγγελμα, πρότυπα και προστασία**» στην Ελλάδα παρουσιάζει γενική επιδείνωση σε πολλά επίπεδα. Πιο συγκεκριμένα, ο κίνδυνος για τον εν λόγω δείκτη εκτιμάται ως αυξημένος (74%), παρουσιάζοντας σημαντική αύξηση σε σύγκριση με πέρυσι (42%). Παρά την πολυετή παρουσία δημοσιογραφικών ενώσεων καθώς και τη συχνή υποστήριξή τους σε δημοσιογράφους των οποίων παραβιάζονται τα εργασιακά δικαιώματα, διαπιστώνεται πως οι ενώσεις δεν είναι αποτελεσματικές ως προς τη διασφάλιση της συντακτικής ανεξαρτησίας ή/και του σεβασμού των επαγγελματικών προτύπων. Το 2021, οι συνθήκες εργασίας των δημοσιογράφων στην Ελλάδα παρέμειναν σε γενικές γραμμές μη ικανοποιητικές. Διάφορα ΜΜΕ κατέφυγαν σε αυθαίρετες απολύσεις δημοσιογράφων ή περικοπές μισθών. Ωστόσο, αυτό που είναι πιο ανησυχητικό είναι η αύξηση των φυσικών απειλών εναντίον των δημοσιογράφων. Τον Απρίλιο του 2021, ο Γιώργος Καραϊβάζ, βετεράνος δημοσιογράφος, δολοφονήθηκε έξω από το σπίτι του. Σε ένα άλλο περιστατικό, ο ερευνητικός δημοσιογράφος και εκδότης, Κώστας Βαξεβάνης, ο οποίος κατά καιρούς ασκεί έντονη κριτική στην κυβέρνηση έλαβε πληροφορίες πως εκδόθηκε συμβόλαιο θανάτου στο όνομά του. Αρκετοί άλλοι δημοσιογράφοι και φωτορεπόρτερ που κάλυπταν διαδηλώσεις ή την προσφυγική κρίση συνελήφθησαν αυθαίρετα και τέθηκαν υπό κράτηση. Ένα άλλο περιστατικό αφορούσε την κρατική παρακολούθηση του δημοσιογράφου Σταύρου Μαλιχούδη. Η έρευνα κατέγραψε ορισμένους ακόμη σημαντικούς κινδύνους: δεν υπάρχει νομοθετικό πλαίσιο προστασίας των δημοσιογράφων από τις Στρατηγικές Αγωγές εναντίον της Δημόσιας Συμμετοχής (SLAPPs), και ως εκ τούτου, διάφοροι επιχειρηματίες τείνουν να χρησιμοποιούν αυτήν τη μέθοδο σε μια προσπάθεια να φιμώσουν την κριτική δημοσιογραφία.

Μέτριος προσδιορίζεται ο κίνδυνος για την **«Ανεξαρτησία και αποτελεσματικότητα αρχής των μέσων ενημέρωσης»** (63%) αν και εξακολουθεί να είναι αρκετά υψηλότερος από πέρυσι (38%). Στην Ελλάδα, το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοφωνίας και Τηλεόρασης (ΕΣΡ) θεωρείται η κύρια ρυθμιστική αρχή στο πεδίο των ραδιοτηλεοπτικών Μέσων Ενημέρωσης. Όσον αφορά στις διαδικασίες διορισμού των μελών του ΕΣΡ, αν και αυτές έχουν σχεδιαστεί με στόχο να ελαχιστοποιούν τον κίνδυνο πολιτικής ή οικονομικής παρέμβασης, στην ουσία δεν είναι πλήρως αποτελεσματικές και δεν μπορούν να αποκλείσουν τον κίνδυνο πολιτικής παρέμβασης. Για μεγάλο χρονικό διάστημα, έως και τον Μάρτιο του 2021, από το ΔΣ του ΕΣΡ έλειπαν δύο μέλη. Επιπλέον, αν και τα καθήκοντα και οι αρμοδιότητες του ΕΣΡ ορίζονται από τη νομοθεσία, ορισμένες αφηρημένες νομικές διατάξεις, σε συνδυασμό με τους περιορισμένους πόρους και το προσωπικό, έχουν ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση της αποτελεσματικής εκτέλεσης των καθηκόντων του Συμβουλίου. Τέλος, από το 2019 έχει σταματήσει πλήρως η επίσημη ενημέρωση των δημοσιογράφων και ως εκ τούτου το κοινό δεν έχει καμία πρόσβαση στην πληροφόρηση. Στις αρχές Απριλίου 2022, το ΕΣΡ εξέδωσε την ετήσια έκθεσή του για το 2020^[14]. Ερωτηθείς σχετικά με τις αιτίες της σημαντικής αυτής καθυστέρησης στη δημοσιοποίηση της έκθεσης, ο πρόεδρος του ΕΣΡ υποστήριξε ότι δεν ήταν διαθέσιμα τα απαραίτητα στοιχεία και έπρεπε να καθυστερήσουν προκειμένου να συγκεντρώσουν τις πληροφορίες που χρειάζονταν^[15]. Σύμφωνα με την έκθεση, το 2020 το ΕΣΡ εξέδωσε 163 αποφάσεις.

Στα ίδια ακριβώς επίπεδα με πέρυσι (38%-μέτριος κίνδυνος) βρίσκεται ο κίνδυνος για την **«Καθολική κάλυψη και πρόσβαση στο διαδίκτυο»**. Η εγχώρια νομοθεσία εγγυάται τη δημόσια ραδιοτηλεοπτική υπηρεσία στο σύνολο της επικράτειας και η ουδετερότητα του διαδικτύου είναι γενικά σεβαστή. Σύμφωνα με την Έκθεση Ανοικτού Διαδικτύου 2020-2021 της ΕΕΤΤ, όσον αφορά στη διαφάνεια και στην πληροφόρηση του τελικού χρήστη, οι πάροχοι κινητής τηλεφωνίας εισήγαγαν διαδραστικούς «χάρτες ταχύτητας», μέσω των οποίων μπορεί ο κάθε χρήστης να ενημερώνεται για την ταχύτητα στην περιοχή που τον ενδιαφέρει. Το εργαλείο αυτό αυξάνει σημαντικά τη διαφάνεια παρέχοντας πληροφορίες για τις ταχύτητες κινητής τηλεφωνίας σε όλη την Ελλάδα. Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι το 87% του πληθυσμού καλύπτεται από ευρυζωνικότητα.^[16]

3.2. Πολυφωνία στην αγορά των μέσων ενημέρωσης (72% - Υψηλός κίνδυνος)

Ο θεματικός άξονας για την πολυφωνία στην αγορά των μέσων ενημέρωσης επικεντρώνεται στους οικονομικούς κινδύνους για την πολυφωνία, οι οποίοι απορρέουν από την έλλειψη διαφάνειας ως προς το ιδιοκτησιακό καθεστώς των μέσων ενημέρωσης, τη συγκέντρωση της ιδιοκτησίας των μέσων ενημέρωσης, τη μη βιωσιμότητά τους και την επιρροή επιχειρηματικών συμφερόντων στη δημοσιογραφία. Ο πρώτος δείκτης εξετάζει την ύπαρξη και την αποτελεσματικότητα της νομοθεσίας για τη διαφάνεια της ιδιοκτησίας των μέσων ενημέρωσης. Η έλλειψη ανταγωνισμού και εξωτερικού πλουραλισμού εξετάζεται στη συνέχεια αυτοτελώς για τα ειδησεογραφικά μέσα (παραγωγή ειδήσεων) και για τις διαδικτυακές πλατφόρμες (πύλες πρόσβασης στις ειδήσεις) ενώ λαμβάνονται υπόψη η οριζόντια και η διαγώνια συγκέντρωση, η συγκέντρωση της διαδικτυακής διαφημιστικής αγοράς και ζητήματα εφαρμογής του δικαίου ανταγωνισμού. Ο δείκτης για τη βιωσιμότητα των μέσων ενημέρωσης εστιάζει στην τάση των εσόδων και της απασχόλησης στα μέσα ενημέρωσης, σε σχέση με την τάση του ΑΕΠ. Ο τελευταίος δείκτης στοχεύει στην εκτίμηση των κινδύνων για την πολυφωνία των μέσων ενημέρωσης λόγω της επιρροής επιχειρηματικών (εμπορικών και ιδιοκτησιακών) συμφερόντων στην παραγωγή ειδησεογραφικού περιεχομένου.

Ο θεματικός άξονας της **Πολυφωνίας στην αγορά των Μέσων Ενημέρωσης** είναι αυτός που εμφανίζει το υψηλότερο επίπεδο κινδύνου στην παρούσα Έκθεση (72%), το οποίο μάλιστα είναι αρκετά αυξημένο σε σχέση με πέρυσι (66%). Οι τρεις πρώτοι δείκτες («συγκέντρωση διαδικτυακών πλατφόρμων και εφαρμογή ανταγωνισμού», «βιωσιμότητα των ΜΜΕ» και «επιρροή της ιδιοκτησίας και των εμπορικών συμφερόντων στο εκδοτικό περιεχόμενο»), εμφανίζουν υψηλό κίνδυνο ενώ οι δύο τελευταίοι («διαφάνεια του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των ΜΜΕ» και «συγκέντρωση των ΜΜΕ») παρουσιάζουν μεσαίο κίνδυνο.

Ο δείκτης για τη **Διαφάνεια του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των ΜΜΕ** αξιολογήθηκε με μεσαίο κίνδυνο – 56%- παρουσιάζοντας μία μικρή πτώση σε σχέση με πέρυσι (59%). Αν και η εθνική νομοθεσία περιέχει ειδικές διατάξεις που απαιτούν τη γνωστοποίηση των στοιχείων ιδιοκτησίας των ΜΜΕ^[17], αυτές ουσιαστικά ισχύουν για συγκεκριμένα Μέσα Ενημέρωσης και -το πιο σημαντικό- είναι δύσκολο να εκτιμηθεί εάν η νομοθεσία τηρείται πράγματι και αν οι δημόσιες αρχές λαμβάνουν επαρκείς πληροφορίες. Επιπλέον, παρά

το γεγονός ότι οι πληροφορίες για το ιδιοκτησιακό καθεστώς των ΜΜΕ πρέπει να είναι διαφανείς στην πράξη, πράγμα που σημαίνει ότι το κοινό θα πρέπει να έχει πρόσβαση στους πραγματικούς ιδιοκτήτες των εταιρειών Μέσων Ενημέρωσης, ανεξάρτητα από την ύπαρξη ειδικών διατάξεων, κάτι τέτοιο δεν ισχύει στην Ελλάδα. Ένα πρώτο βήμα προς αυτή την κατεύθυνση έγινε με τον Ν. 4734/2020 με τίτλο “Τροποποίηση του Ν. 4557/2018 (Α’ 139)” σύμφωνα με τον οποίο όλα τα ελληνικά νομικά πρόσωπα πρέπει να γνωστοποιούν τα στοιχεία των τελικών πραγματικών δικαιούχων τους στο Κεντρικό Μητρώο της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων του Υπουργείου Οικονομικών, ωστόσο η πλατφόρμα δεν ήταν προσβάσιμη στο κοινό, τουλάχιστον μέχρι τη τελική συγγραφή της παρούσας Έκθεσης.

Ο δείκτης για τη **Συγκέντρωση των Μέσων Ενημέρωσης** αξιολογείται επίσης με μεσαίο κίνδυνο 57%, που είναι πολύ υψηλότερος από πέρυσι (49%), αλλά κατά μέσο όρο χαμηλότερος από τον αντίστοιχο κίνδυνο στις κύριες αγορές των ΜΜΕ της ΕΕ. Αυτό μπορεί να αποδοθεί κυρίως στην ύπαρξη νομοθεσίας που περιέχει συγκεκριμένα όρια ή/και άλλους περιορισμούς για την αποτροπή υψηλού βαθμού οριζόντιας συγκέντρωσης ιδιοκτησίας στον τομέα των ΜΜΕ.^[18] Επιπλέον, πρέπει να σημειωθεί ότι υπάρχουν διοικητικές αρχές που επιβλέπουν τη συμμόρφωση με τους περιορισμούς ιδιοκτησίας στον τομέα των Μέσων Ενημέρωσης. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρ. 5(12) του Ν. 3592/2007, το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης (ΕΣΡ), που είναι ανεξάρτητη αρχή, είναι αρμόδιο για την εξέταση της τήρησης των περιορισμών ιδιοκτησίας που ορίζονται στο άρθρο 5 του ν. 3592/2007. Σύμφωνα με το άρθρο 33 του Ν. 4779/2021, που έχει ενσωματώσει την Οδηγία για τις Υπηρεσίες Οπτικοακουστικών Μέσων (AVMSD), το ΕΣΡ είναι αρμόδιο, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά, για την εποπτεία της εφαρμογής των κανόνων του και την επιβολή κυρώσεων για παραβάσεις. Ωστόσο, πρέπει να επισημανθεί ότι το μεγαλύτερο μέρος της νομοθεσίας ισχύει μόνο για συγκεκριμένα ΜΜΕ^[19] και ότι υπάρχει σημαντική έλλειψη επίσημων στοιχείων σχετικά με τη συγκέντρωση των ΜΜΕ στην Ελλάδα.

Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα που απαγορεύει κάθε προσπάθεια εξέτασης της συγκέντρωσης της αγοράς του Τύπου σχετίζεται με το γεγονός ότι το μοναδικό πρακτορείο διανομής Τύπου στην Ελλάδα -που παρέχει στοιχεία αναφορικά με τις κυκλοφορίες των εφημερίδων-, το Άργος^[20], είναι συμφερόντων του επιχειρηματία Ευάγγελου Μαρινάκη, ο οποίος, μέσω του ομίλου Alter Ego, έχει στην κατοχή του μεγάλες εφημερίδες πανελλαδικής κυκλοφορίας, καθώς και άλλα Μέσα Ενημέρωσης. Μεταξύ όλων των δεικτών, η **συγκέντρωση των διαδικτυακών πλατφορμών και η εφαρμογή του ανταγωνισμού** είναι αυτός που αξιολογείται με τον υψηλότερο κίνδυνο (88%).- δείτε την ενότητα 4 για περισσότερες λεπτομέρειες.

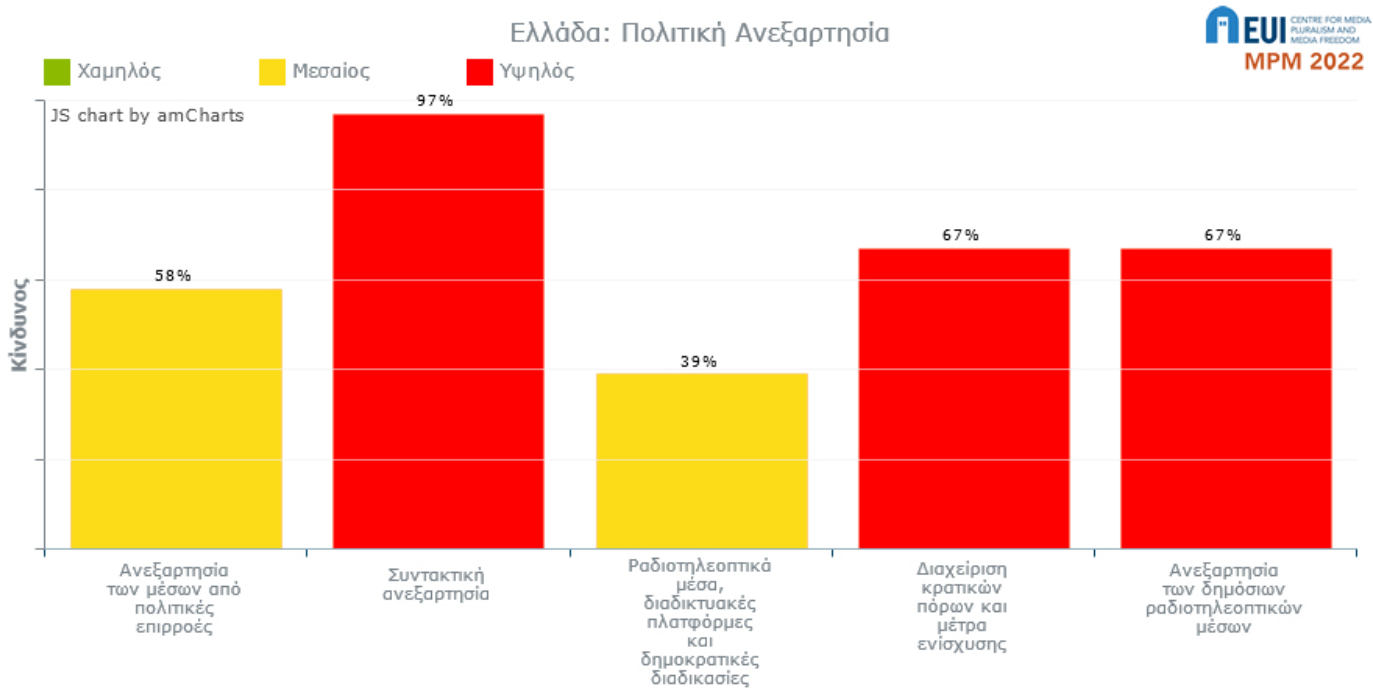
Ο δείκτης **Βιωσιμότητας των ΜΜΕ** είναι ο δεύτερος που έχει αξιολόγηση υψηλού κινδύνου (74%) παρουσιάζοντας μικρή αύξηση σε σύγκριση με πέρυσι (70%). Αν και δεν υπάρχει καμία αμφιβολία αναφορικά με το σοβαρό οικονομικό αντίκτυπο που είχε η πανδημία COVID-19 σε όλα τα ΜΜΕ της Ελλάδας, εντούτοις είναι δύσκολο να εκτιμηθούν οι πραγματικοί κίνδυνοι σε αυτόν τον τομέα λόγω της έλλειψης επαρκών και συγκεκριμένων στοιχείων για κάθε διαφορετικό πεδίο των ΜΜΕ. Με βάση τα στοιχεία που παρείχε η Media Services κατόπιν αιτήματός μας, οι διαφημιστικές δαπάνες για τον οπτικοακουστικό τομέα, το ραδιόφωνο και τις εφημερίδες παρέμειναν στάσιμες. Ομοίως, είναι δύσκολο να εκτιμηθεί εάν ο αριθμός των απασχολούμενων δημοσιογράφων αυξήθηκε ή μειώθηκε τον περασμένο χρόνο. Με βάση, όμως, τις πολυάριθμες ανακοινώσεις-καταγγελίες της ΕΣΗΕΑ (το μεγαλύτερο δημοσιογραφικό σωματείο της χώρας) αναφορικά με τις απολύσεις δημοσιογράφων, μπορούμε να θεωρήσουμε ότι το 2021 δεν ήταν -για άλλη μια φορά- μια καλή χρονιά για τους επαγγελματίες των ΜΜΕ που εργάζονται στην Ελλάδα. Η δε πανδημία φαίνεται να έχει επηρεάσει σοβαρά ιδιαίτερα τους δημοσιογράφους που εργάζονται ως ελεύθεροι επαγγελματίες.

Τέλος, πολύ υψηλός εκτιμάται ο κίνδυνος (83%) και για την **Επιρροή της ιδιοκτησίας και των εμπορικών συμφερόντων στο εκδοτικό περιεχόμενο**, παρουσιάζοντας μάλιστα μεγάλη άνοδο σε σύγκριση με

πέρυσι (70%). Πράγματι, διάφορες μελέτες έχουν επισημάνει τη στενή σχέση μεταξύ των ιδιοκτητών των Μέσων Ενημέρωσης και των εμπορικών συμφερόντων αλλά και την τεράστια επιρροή των τελευταίων στα Μέσα. Για παράδειγμα, όπως αναφέρουν οι Parathanassoroulos et al. (2021: 190) υπήρξαν περιπτώσεις στις οποίες διάφορα ΜΜΕ δέχθηκαν μποϊκοτάζ ή πιέσεις από εμπορικά συμφέροντα λόγω των ρεπορτάζ τους. Αυτός ο υψηλός κίνδυνος πηγάζει επίσης από την απουσία οποιουδήποτε μηχανισμού που θα μπορούσε να προστατεύσει τους δημοσιογράφους σε περίπτωση αλλαγής ιδιοκτησίας ή να διασφαλίσει ότι οι διορισμοί και οι απολύσεις των αρχισυντακτών δεν επηρεάζονται από εμπορικά συμφέροντα. Έχοντας αυτό υπόψη, είναι εύκολο να γίνει κατανοητό το αν τελικά και κατά πόσο οι δημοσιογράφοι έχουν τη δυνατότητα να προστατευτούν από τις πιέσεις των εμπορικών συμφερόντων. Τέλος, αν και υπάρχουν σε ισχύ διάφοροι κανόνες και μέτρα αυτορρύθμισης ^[21], φαίνεται πως δεν εφαρμόζονται αποτελεσματικά.

3.3. Πολιτική ανεξαρτησία (66% - Μεσαίος κίνδυνος)

Οι δείκτες του θεματικού άξονα της Πολιτικής Ανεξαρτησίας αξιολογούν την ύπαρξη και την αποτελεσματικότητα του νομοθετικού και του αυτορρυθμιστικού πλαισίου που σχετίζεται με την αντικειμενικότητα, την αμεροληψία και την ανεξαρτησία των μέσων ενημέρωσης από την πολιτική εξουσία. Ειδικότερα, αξιολογείται η επιρροή της πολιτικής εξουσίας στη λειτουργία της αγοράς, η ανεξαρτησία των δημόσιων ραδιοτηλεοπτικών μέσων, η ύπαρξη αυτορρυθμιστικών πρακτικών και η αποτελεσματικότητά τους ως προς τη διασφάλιση της συντακτικής ανεξαρτησίας των μέσων ενημέρωσης και της πολυφωνίας, ιδίως κατά την προεκλογική περίοδο.

Ο θεματικός άξονας της **Πολιτικής Ανεξαρτησίας** αξιολογείται με μεσαίο κίνδυνο (66%) ο οποίος όμως είναι υψηλότερος από πέρυσι (57%). Τα ελληνικά ΜΜΕ είχαν παραδοσιακά μια συμβιωτική σχέση με την πολιτική εξουσία και αυτό αποτυπώνεται στην πλειονότητα των δεικτών που δείχνουν υψηλό κίνδυνο («συντακτική αυτονομία», «διαχείριση κρατικών πόρων και μέτρα ενίσχυσης στον τομέα των ΜΜΕ» και «ανεξαρτησία διακυβέρνησης και χρηματοδότησης των δημόσιων ραδιοτηλεοπτικών ΜΜΕ»). Οι υπόλοιποι δείκτες δείχνουν μεσαίο κίνδυνο («πολιτική ανεξαρτησία των ΜΜΕ» και «οπτικοακουστικά Μέσα,

διαδικτυακές πλατφόρμες και εκλογές»).

Ο δείκτης **"Πολιτική ανεξαρτησία των Μέσων Ενημέρωσης"** εμφανίζει μεσαίο κίνδυνο (58%) ο οποίος είναι εμφανώς μειωμένος σε σχέση με πέρυσι (72%), γεγονός που μπορεί να αποδοθεί στο Άρθρο 57(1)(γ) του Συντάγματος το οποίο εμποδίζει τα μέλη της Βουλής να κατέχουν άμεσα ορισμένους τύπους ΜΜΕ. Ωστόσο, δεν υπάρχουν διατάξεις που να περιορίζουν τον έμμεσο έλεγχο (π.χ. με τη χρήση ενδιάμεσων φορέων). Επιπλέον, υπάρχουν διάφορες περιπτώσεις έμμεσου πολιτικού ελέγχου στα ΜΜΕ της χώρας.

Ένα μεγάλο μέρος της σχετικής ακαδημαϊκής βιβλιογραφίας έχει καταγράψει τη σχέση αλληλεξάρτησης μεταξύ των πολιτικών ελίτ και των ιδιοκτητών των ΜΜΕ στην Ελλάδα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία πελατειακών σχέσεων, καθώς οι μεγιστάνες των ΜΜΕ χρησιμοποιούν τη δύναμη των Μέσων τους για να πιέσουν την κυβέρνηση και να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη τους σε άλλες αγορές ενώ και η ίδια η κυβέρνηση ικανοποιεί τις χάρες που ζητούν με αντάλλαγμα την ευνοϊκή κάλυψη των πολιτικών τους (π.χ. Parathanassopoulos et al., 2021; Leandros, 2010; Papadopoulou, 2019). Η πρόσφατη έκθεση της οργάνωσης Media Freedom Rapid Response (MFRR) επισημαίνει επίσης ότι η κατάσταση της ελευθερίας του Τύπου στην Ελλάδα έχει επιδεινωθεί μετά την εκλογική νίκη της Νέας Δημοκρατίας το 2019, ενός κόμματος το οποίο «έχει εμμονή με τον έλεγχο του μηνύματος» και την ελαχιστοποίηση των επικριτικών και διαφωνούντων φωνών^[22]. Τέλος, ένα άλλο σημαντικό θέμα, έχει να κάνει με τα ειδησεογραφικά πρακτορεία στην Ελλάδα. Το μόνο πρακτορείο ειδήσεων που δραστηριοποιείται στην Ελλάδα είναι το Αθηναϊκό-Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων το οποίο λειτουργεί υπό τον «άμεσο έλεγχο του Κράτους» (άρθρα 28(4) και 21(1) του Ν. 4622/2019).

Ο δείκτης **"Συντακτική αυτονομία"** παρουσιάζει ανησυχητικά υψηλό βαθμό κινδύνου (97%), ο οποίος μάλιστα είναι σημαντικά αυξημένος σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά (75%). Αυτή η αυξημένη βαθμολογία θα μπορούσε να αποδοθεί στην πλήρη απουσία ασφαλιστικών δικλείδων οι οποίες θα μπορούσαν να εγγυηθούν την αυτονομία κατά την πρόσληψη και την απόλυση αρχισυντακτών. Ουσιαστικά, οι αρχισυντάκτες γνωρίζουν ότι πρέπει να ακολουθήσουν μια συγκεκριμένη συντακτική γραμμή η οποία ενισχύει τις πελατειακές σχέσεις με την εξουσία και ταυτόχρονα στοχεύει σε κέρδη σε μια άκρως ανταγωνιστική αγορά ΜΜΕ. Διαφορετικά είναι πολύ πιθανό να χάσουν τη θέση τους. Αυτό ισχύει επίσης για τα δημόσια ραδιοτηλεοπτικά Μέσα της χώρας, όπου δεν είναι ασυνήθιστο οι διορισμοί να έχουν πολιτικά κίνητρα. Ταυτόχρονα, η αυτορρύθμιση περιορίζεται ουσιαστικά στο επίπεδο των συνδικαλιστικών δημοσιογραφικών οργανώσεων οι οποίες έχουν τους δικούς τους ρυθμιστικούς κανόνες (δηλαδή τον Κώδικα Δεοντολογίας του Δημοσιογραφικού Επαγγέλματος) και είναι υπεύθυνοι για την επιβολή κυρώσεων στα μέλη τους σε περίπτωση παραβιάσεων. Ωστόσο, δεδομένου ότι η αρμοδιότητα των ενώσεων αφορά μόνο στα μέλη τους, η αποτελεσματικότητα των κανόνων είναι στην πράξη περιορισμένη. Επιπλέον, η σχετική βιβλιογραφία υποδηλώνει ότι τα δημοσιογραφικά σωματεία στερούνται αξιοπιστίας και ικανότητας να φέρουν εις πέρας τον ρόλο τους (Siarera et al., 2015).

Μέτριος προσδιορίζεται ο κίνδυνος (35%) για τον δείκτη **"Οπτικοακουστικά Μέσα, διαδικτυακές πλατφόρμες και εκλογές"** ο οποίος φαίνεται ότι παρέμεινε λίγο πολύ στο ίδιο επίπεδο με πέρυσι (39%). Αν και υπάρχουν κανόνες που αποσκοπούν στην αμεροληψία των ειδήσεων και της ενημέρωσης που προσφέρει η δημόσια ραδιοτηλεόραση, (π.χ. Ν. 4173/2013), διάφορα περιστατικά που έλαβαν χώρα το 2021 εγείρουν ανησυχίες. Ενδεικτικά, τον Φεβρουάριο του 2021, η δημόσια τηλεόραση έλαβε εντολή να μην μεταδίδει βίντεο που κυκλοφορούσε στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης κι έδειχνε τον πρωθυπουργό της χώρας να αγνοεί τους κανόνες του lockdown^[23].

Όσον αφορά στην εκπροσώπηση των πολιτικών παραγόντων και των πολιτικών απόψεων στη δημόσια ραδιοτηλεόραση, τα πρόσφατα στοιχεία οδηγούν σε ένα αρκετά ανησυχητικό συμπέρασμα. Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση του ΕΣΡ^[24], το 2020 η δημόσια τηλεόραση της Ελλάδας φαίνεται να αφιέρωσε κατά

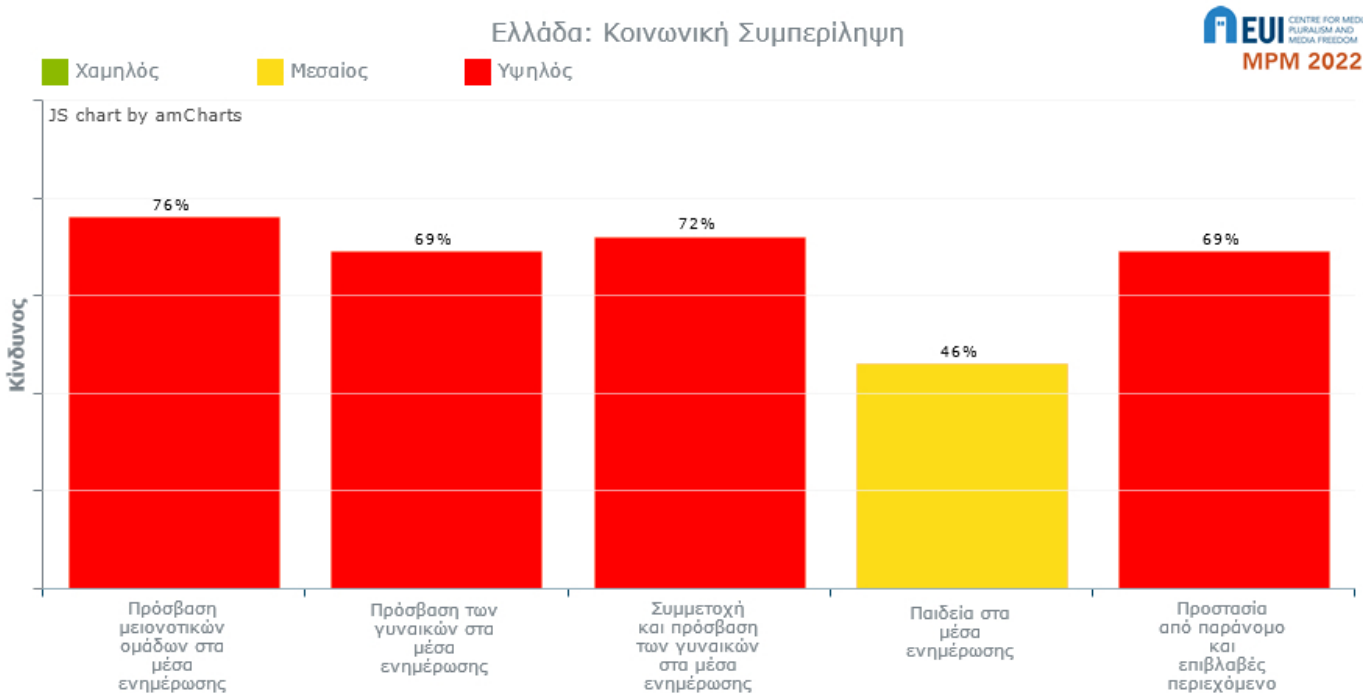
μέσο όρο, το 55,3% του χρόνου εκπομπής στο κόμμα της Νέας Δημοκρατίας, το 16,7% στην κυβέρνηση, το 16,7% στο κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης και το 11,2% στα άλλα κόμματα της αντιπολίτευσης. Σύμφωνα με τα ίδια διαθέσιμα στοιχεία, το σύνολο των υπόλοιπων σταθμών (μαζί με την ΕΡΤ) αφιέρωσαν κατά μέσο όρο, το 61,7% του χρόνου εκπομπής στο κόμμα της Νέας Δημοκρατίας, το 13,1% στην κυβέρνηση, το 16,2% στο κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης (ΣΥΡΙΖΑ) και τον εναπομείναντα χρόνο στα υπόλοιπα κόμματα της αντιπολίτευσης. Η πρόσβαση των πολιτικών στα ιδιωτικά κανάλια κατά τη διάρκεια προεκλογικών εκστρατειών εξασφαλίζεται από κρατικές ρυθμίσεις (π.χ. άρθρο 15 παράγραφος 2 του Συντάγματος και Προεδρικό Διάταγμα 26/2012). Σύμφωνα με την ίδια έκθεση του ΕΣΡ, κατά τις εκλογές του 2019, οι τηλεοπτικοί σταθμοί της χώρας αφιέρωσαν το 39,8% του χρόνου εκπομπής τους στη Νέα Δημοκρατία, το 31,53% στο ΣΥΡΙΖΑ και το 20,54% στα υπόλοιπα κόμματα.

Ο δείκτης **"Διαχείριση κρατικών πόρων και μέτρα ενίσχυσης στον τομέα των ΜΜΕ"** εμφανίζει υψηλό βαθμό κινδύνου (67%), πολύ υψηλότερο σε σύγκριση με πέρυσι (33%), κυρίως λόγω της έλλειψης διαφάνειας όσον αφορά στην κατανομή των κρατικών επιχορηγήσεων στα Μέσα Ενημέρωσης κατά τη διάρκεια του πανδημίας. Συγκεκριμένα, η ελληνική κυβέρνηση διέθεσε 20 εκατ. ευρώ στα ΜΜΕ για να δημοσιεύσουν καμπάνια ενημέρωσης για τα μέτρα πρόληψης και αποφυγής διάδοσης του κορωνοϊού «Μένουμε Σπίτι». Ανέθεσε τη διανομή αυτών των κεφαλαίων σε μια ιδιωτική εταιρεία, παρακάμπτοντας έτσι την υποχρέωσή της να δημοσιοποιεί όλες τις συναλλαγές που πραγματοποιούνται από το κράτος, καθώς και το Μητρώο Online Media. Όπως αναφέρεται στην πλατφόρμα του Συμβουλίου της Ευρώπης, «Η ανάλυση [των στοιχείων] έδειξε ότι πολλά Μέσα που θεωρούνται «αντιπολιτευόμενα» στην Ελλάδα έλαβαν δυσανάλογα χαμηλότερα επίπεδα διαφημιστικών εσόδων σε σύγκριση με τα πιο φιλικά προς την κυβέρνηση Μέσα, παρά το γεγονός ότι πολλά είχαν υψηλότερα κυκλοφορία και αναγνωστικό κοινό. Ως το πιο ξεκάθαρο παράδειγμα, η εβδομαδιαία ερευνητική εφημερίδα, Documento αποκλείστηκε εξ ολοκλήρου από την κρατική χρηματοδότηση. Ο εκδότης του εν λόγω Μέσου ισχυρίστηκε ότι αυτή η εξαίρεση αποτελούσε ξεκάθαρα αντίποινα για την κριτική του κάλυψη και τις πρόσφατες έρευνες στην ηγεσία του κυβερνώντος κόμματος της Νέας Δημοκρατίας»^[25].

Ο τελευταίος δείκτης στο εν λόγω θεματικό άξονα, η **"Ανεξαρτησία της διακυβέρνησης και της χρηματοδότησης της δημόσιας ραδιοτηλεόρασης"**, παρουσιάζει υψηλό επίπεδο κινδύνου (67%) χωρίς να εμφανίζει καμία αλλαγή από πέρυσι. Ως επί το πλείστον, ο κίνδυνος σε αυτόν τον δείκτη έχει να κάνει με την έλλειψη ασφαλιστικών δικλείδων σχετικά με τις διαδικασίες διορισμού μελών σε διοικητικές θέσεις της ΕΡΤ. Αν και ο νόμος προβλέπει ότι ο Πρόεδρος και ο Διευθύνων Σύμβουλος της ΕΡΤ επιλέγονται με βάση ορισμένα προσόντα και επαγγελματική τεχνογνωσία μετά από ανοιχτή πρόσκληση υποβολής αιτήσεων (Ν. 4173/2013), αυτό που συμβαίνει στην πράξη είναι αρκετά διαφορετικό. Σύμφωνα με την κοινή πρακτική, ο πρόεδρος και ο διευθύνων σύμβουλος παραιτούνται μετά από κάθε εκλογή αναμέτρηση που οδηγεί σε αλλαγή του κυβερνώντος κόμματος. Αυτό συνέβη και μετά από τις πιο πρόσφατες εκλογές (Ιούλιος 2019) που έφεραν τη Νέα Δημοκρατία στην κυβέρνηση. Να σημειωθεί επίσης ότι νέος πρόεδρος της ΕΡΤ είναι ο πρώην διευθυντής του Γραφείου Τύπου της Νέας Δημοκρατίας^[26]. Όσον αφορά στη χρηματοδότηση, η ΕΡΤ έχει οικονομική αυτοτέλεια (άρθρο 1 παράγραφος 3 του Ν. 4173/2013). Αποκομίζει έσοδα μέσω υποχρεωτικού τέλους, διαφήμισης και άλλων πηγών (άρθρο 6 παράγραφος 2 του Ν. 4173/2013). Το ανταποδοτικό τέλος, που σήμερα ορίζεται στα 3 ευρώ μηνιαίως, επιβάλλεται στους λογαριασμούς ηλεκτρικού ρεύματος (άρθρο 6 παράγραφος 2 του Ν. 4173/2013).

3.4. Κοινωνική συμπερίληψη (66% - Μεσαίος κίνδυνος)

Οι επιμέρους δείκτες του θεματικού άξονα της Κοινωνικής Συμπερίληψης εξετάζουν την πρόσβαση συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων στα μέσα ενημέρωσης: μειονότητες, τοπικές κοινωνίες, γυναίκες και άτομα με αναπηρία. Εξετάζουν επίσης ζητήματα παιδείας στα μέσα ενημέρωσης και τις ψηφιακές δεξιότητες του πληθυσμού. Κατά την εφαρμογή του Παρατηρηρίου για το έτος 2020 (MPM2021) προστέθηκε ένας νέος δείκτης, «προστασία από παράνομο και επιβλαβές περιεχόμενο», με στόχο την αξιολόγηση των προκλήσεων που προκύπτουν από τη χρήση ψηφιακών τεχνολογιών. Εξαιτίας αυτής της προσθήκης, η σύγκριση των παρόντων αποτελεσμάτων με παλαιότερα πρέπει να γίνεται με προσοχή.

Ο θεματικός άξονας της **Κοινωνικής Συμπερίληψης** παρουσιάζει μεσαίο κίνδυνο (66%), ο οποίος είναι ελαφρώς αυξημένος σε σχέση με πέρυσι (63%). Δύο δείκτες παρέμειναν στο ίδιο επίπεδο με πέρυσι («Πρόσβαση μειονοτικών ομάδων στα ΜΜΕ» και «Γραμματισμός στα ΜΜΕ»), ένας παρουσίασε μικρή μείωση («Πρόσβαση των γυναικών στα ΜΜΕ») ενώ οι υπόλοιποι αυξήθηκαν (Πρόσβαση τοπικών/περιφερειακών κοινωνιών και κοινοτικών Μέσων στα ΜΜΕ» και «Προστασία από παράνομο και επιβλαβές περιεχόμενο»). Αυτό υποδηλώνει ότι η Κοινωνική Συμπερίληψη αποτελεί ένα άκρως προβληματικό ζήτημα για τα ελληνικά ΜΜΕ και αξίζει πολύ περισσότερη προσοχή αλλά και ανάληψη συγκεκριμένων πρωτοβουλιών με στόχο τη βελτίωση της πρόσβασης συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων στα Μέσα Ενημέρωσης.

Ο κίνδυνος για τον δείκτη **Πρόσβαση μειονοτικών ομάδων στα ΜΜΕ** είναι υψηλός (76%), όπως ακριβώς και πέρυσι. Η μόνη νομικά αναγνωρισμένη μειονότητα στην Ελλάδα είναι η μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης, της οποίας ο πληθυσμός βρίσκεται κυρίως στην περιοχή της Δυτικής Θράκης. Ο νόμος που διέπει τη λειτουργία της Δημόσιας Ραδιοτηλεόρασης, ορίζει ότι η ΕΡΤ θα εκπέμπει θέματα που συμβάλλουν στην προστασία των μειονοτήτων (άρθρο 3 παράγραφος 2 του Ν. 4173/2013)^[27]. Ωστόσο, δεν υπάρχουν συγκεκριμένες διατάξεις που να εγγυώνται την πρόσβαση της μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης στη δημόσια ραδιοτηλεόραση. Επιπλέον, τα τηλεοπτικά κανάλια της ΕΡΤ δεν προβάλλουν εκπομπές σε καμία

από τις γλώσσες που ομιλεί η μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης. Η μουσουλμανική μειονότητα έχει πρόσβαση στα εθνικά δελτία ειδήσεων που εκπέμπονται στη τουρκική γλώσσα μέσω της διεθνούς ραδιοφωνικής υπηρεσίας της ΕΡΤ, Φωνή της Ελλάδος, τα οποία ωστόσο είναι πολύ περιορισμένα (χρονικά). Όσον αφορά στις μειονότητες οι οποίες δεν αναγνωρίζονται από το νόμο, η εγχώρια νομοθεσία δεν προβλέπει ρητά την πρόσβασή τους στα δημόσια ΜΜΕ^[28]. Μια άλλη πτυχή αυτού του δείκτη αφορά το ζήτημα της πρόσβασης στα ΜΜΕ από άτομα με αναπηρίες. Η πολιτική σε αυτόν τον τομέα εξακολουθεί να είναι υπανάπτυκτη στην Ελλάδα. Το άρθρο 10 του Ν. 4779/2021 επικεντρώνεται στην προσβασιμότητα των ατόμων με αναπηρία στις υπηρεσίες οπτικοακουστικών Μέσων. Σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 10, οι πάροχοι υπηρεσιών οπτικοακουστικών Μέσων θα πρέπει να αυξάνουν συνεχώς και προοδευτικά την προσβασιμότητα των υπηρεσιών τους σε άτομα με αναπηρίες χρησιμοποιώντας υποτιτλισμό, νοηματική γλώσσα, ακουστική περιγραφή και προφορικό υποτιτλισμό. Παρά το γεγονός όμως ότι η παροχή ακουστικής περιγραφής προβλέπεται από τον εν λόγω νόμο οι πάροχοι δεν την προσφέρουν πλήρως.^[29]

Ο δείκτης **Πρόσβαση των τοπικών/περιφερειακών κοινωνιών και των κοινοτικών Μέσων στα Μέσα Ενημέρωσης** παρουσιάζει υψηλό κίνδυνο (69%) ο οποίος είναι ελαφρώς αυξημένος σε σχέση με πέρυσι (63%). Το κράτος υποστηρίζει τα περιφερειακά/τοπικά Μέσα με περιορισμένο αριθμό επιδοτήσεων (άρθρο 68(4) του ν. 2065/1992 σε συνδυασμό με το άρθρο 2 του ν. 3548/2007 και την υπουργική απόφαση 16682/2011) μέσω μειωμένων ταχυδρομικών τελών. Για να είναι επιλέξιμες για τα μειωμένα ταχυδρομικά τέλη, οι ημερήσιες και εβδομαδιαίες τοπικές και περιφερειακές εφημερίδες θα πρέπει να πληρούν μια σειρά κριτηρίων^[30]. Το στοιχείο που αυξάνει τον κίνδυνο για αυτόν τον δείκτη είναι το γεγονός ότι η ελληνική νομοθεσία δεν περιέχει συγκεκριμένες διατάξεις για τα κοινοτικά Μέσα. Τα κοινοτικά Μέσα, δηλαδή τα Μέσα που είναι μη κερδοσκοπικά, ανοιχτά και υπόλογα στην κοινότητά τους δεν αναγνωρίζονται ως ξεχωριστή ομάδα Μέσων παρά τη σημαντική συμβολή τους στην ενίσχυση του πλουραλισμού και της δημοκρατίας (Papadopoulou, 2020).

Ο κίνδυνος για την **Πρόσβαση των γυναικών στα ΜΜΕ** εμφανίζεται υψηλός (72%) και παρά το γεγονός ότι παρουσιάζει μικρή μείωση σε σχέση με πέρυσι (74%), εξακολουθεί να αντικατοπτρίζει τη διαρκή υποεκπροσώπηση των γυναικών σε εκτελεστικές θέσεις και σε διοικητικά συμβούλια. Η ΕΡΤ δεσμεύεται από τον κανονισμό της (Άρθρα 5(1) και 5(2)) ως προς το σεβασμό στην αρχή της ισότητας των φύλων όμως δεν έχει υιοθετηθεί άλλες συγκεκριμένες πολιτικές και μέτρα με στόχο την ενεργή προώθηση της ισότητας των φύλων σε ζητήματα όπως η ίση αμοιβή, η επιλογή προσωπικού, ο διορισμός και η επαγγελματική εξέλιξη. Επιπλέον, οι εκτελεστικές θέσεις στο διοικητικό συμβούλιο της ΕΡΤ (δηλαδή του Προέδρου και του Διευθύνοντος Συμβούλου) καταλαμβάνονται αποκλειστικά από άνδρες. Παρά την πρόοδο των τελευταίων ετών, πρόσφατη έρευνα έδειξε πλήρη έλλειψη επίσημων κανόνων σχετικά με την ισορροπία εκπροσώπησης των δύο φύλων στο ειδησεογραφικό περιεχόμενο (Parathanassopoulos et al., 2021:196). Η εκπροσώπηση των γυναικών στις ειδήσεις, ιδιαίτερα στα δεξιά και ακροδεξιά Μέσα, παραμένει εξαιρετικά στερεοτυπική και ακραία προσβλητική σε ορισμένες περιπτώσεις (Siapera and Papadopoulou, 2021).

Ως προς τον **Γραμματισμό στα ΜΜΕ** ο κίνδυνος που διαπιστώνεται είναι μέτριος (46%), όπως ακριβώς και πέρυσι, παρουσιάζοντας το χαμηλότερο ποσοστό σε αυτόν τον θεματικό άξονα. Αυτό το γεγονός αποδίδεται κυρίως στον νέο ελληνικό νόμο 4779/2021 (20.02.2021) που αφορά στην ενσωμάτωση της αναθεωρημένης Οδηγίας για τις Υπηρεσίες Οπτικοακουστικών Μέσων AVMSD 2018/1808 και αποτελεί ένα σημαντικό βήμα για την προώθηση του γραμματισμού στα Μέσα. Το πεδίο του Γραμματισμού στα ΜΜΕ έχει αποκτήσει παρουσία σε αρκετούς κρατικούς φορείς ωστόσο κυρίως με έναν άδηλο τρόπο. Αν και δεν περιλαμβάνεται στα εκπαιδευτικά προγράμματα σπουδών ως ξεχωριστό αυτόνομο μάθημα /ενότητα μελέτης^[31], είναι ευρέως διαδεδομένο στη μη τυπική εκπαίδευση με αρκετές πρωτοβουλίες που λαμβάνουν χώρα σε διαφορετικά περιβάλλοντα.

Ο τελευταίος δείκτης αυτού του θεματικού άξονα, **Προστασία από το παράνομο και επιβλαβές περιεχόμενο**, αξιολογείται με υψηλό κίνδυνο (69%) παρουσιάζοντας απότομη αύξηση, σε σύγκριση με πέρυσι (56%). Η Ελλάδα είναι μια από τις πιο ευάλωτες χώρες της Ευρώπης στην παραπληροφόρηση και τις ψευδείς ειδήσεις, σύμφωνα με την έρευνα Media Literacy Index 2021. Συγκεκριμένα, βρίσκεται στην 27η θέση μεταξύ 35 χωρών και συγκαταλέγεται στην 4η χειρότερη από τις πέντε ομάδες κατάταξης, μαζί με την Τουρκία και άλλες βαλκανικές χώρες. Όσον αφορά στην ύπαρξη ενός fact checking μηχανισμού που θα μπορούσε να αντιμετωπίσει την παραπληροφόρηση, υπάρχει επί του παρόντος ένας, τα [ellinikafoaxes](#), που λειτουργεί σε συνεργασία με το Facebook αλλά έχει δεχθεί ευρεία κριτική^[32]. Για τις ψηφιακές διαστάσεις αυτού του δείκτη, ανατρέξτε στην ενότητα 4.

4. Πολυφωνία στο διαδικτυακό περιβάλλον: αξιολόγηση των κινδύνων

Ελλάδα: Περιοχές Κινδύνου για την Πολυφωνία των ΜΜΕ

Θεμελιώδης Προστασία: 49%

Στην Ελλάδα, δεν υπάρχει ξεχωριστός νόμος που να ρυθμίζει συγκεκριμένα την ελευθερία της έκφρασης στο διαδίκτυο, όμως το άρθρο 14(1) του Ελληνικού Συντάγματος, που ρυθμίζει την ελευθερία της έκφρασης, έχει εφαρμογή και στο διαδικτυακό περιβάλλον. Πρόσφατα στοιχεία ωστόσο δείχνουν πως μέσα στο 2021 έλαβαν χώρα διάφορες περιπτώσεις αυθαίρετου περιορισμού της ελευθερίας της έκφρασης στο Διαδίκτυο καθώς και απειλές για την διαδικτυακή ασφάλεια των δημοσιογράφων. Συγκεκριμένα, το Facebook λογόκρινε και μπλόκαρε λογαριασμούς που σχολίαζαν την απεργία πείνας του καταδικασμένου τρομοκράτη Δημήτρη Κουφοντίνα^[33]. Σε άλλη περίπτωση, σύμφωνα με διάφορες αναφορές, η Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών (ΕΥΠ) διενεργούσε κρυφά παρακολούθηση ενός Έλληνα δημοσιογράφου^[34]. Επιπλέον, μια Ολλανδή ανταποκρίτρια στην Ελλάδα, αποκάλυψε πως φοβάται για την προσωπική της ασφάλεια μετά από μια επιθετική διαδικτυακή καμπάνια δυσφήμισης εναντίον της^[35]. Σε ό,τι αφορά την ουδετερότητα του διαδικτύου, σύμφωνα με την Έκθεση Ανοικτού Διαδικτύου 2020-2021 της ΕΕΤΤ, η κατάσταση στην Ελλάδα είναι συνολικά ικανοποιητική. Ειδικότερα, η έκθεση αναφέρει, μεταξύ άλλων, ότι η πλήρης εφαρμογή των διατάξεων του Εθνικού Κανονισμού Ανοικτού Διαδικτύου κατά την περίοδο αναφοράς 2020-2021 συνέβαλε στην αύξηση του ενδιαφέροντος εκ μέρους των τελικών χρηστών για έλεγχο ταχύτητας, γεγονός που συνδέεται και με τη δυνατότητα διεκδίκησης αποζημίωσης, σε περίπτωση που η πραγματική ταχύτητα αποκλίνει από την ταχύτητα που ορίζεται στους όρους της σύμβασης.

Πολυφωνία της αγοράς των Μέσων Ενημέρωσης: 75%

Όλοι οι δείκτες σε αυτόν τον τομέα, με εξαίρεση τη «βιωσιμότητα των Μέσων Ενημέρωσης», δείχνουν υψηλό κίνδυνο σε ό,τι αφορά στη ψηφιακή τους διάσταση. Για αρχή, η διαφάνεια της ιδιοκτησίας των διαδικτυακών ΜΜΕ αποτελεί ένα ιδιαίτερα αμφιλεγόμενο ζήτημα για την Ελλάδα. Η Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης και Επικοινωνίας τηρεί μεν Μητρώο Ηλεκτρονικών Μέσων Ενημέρωσης (άρθρ. 52 Ν. 4339/2015) με πληροφορίες για το ιδιοκτησιακό τους καθεστώς (άρθρ. 53 παρ. 1 του Ν. 4339/2015) αλλά

δεν προβλέπονται κυρώσεις σε περίπτωση παροχής ανακριβών πληροφοριών ή μη συμμόρφωσης με τις υποχρεώσεις αποκάλυψης του ιδιοκτησιακού καθεστώτος τους. Επιπλέον, καμία από αυτές τις πληροφορίες δεν είναι διαθέσιμη στο ευρύτερο κοινό. Το πιο σημαντικό ωστόσο είναι ότι τα αμιγώς διαδικτυακά ΜΜΕ δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων του Ν. 3592/2007 για την αποτροπή υψηλού βαθμού οριζόντιας συγκέντρωσης ιδιοκτησίας. Η συγκέντρωση στις εν λόγω αγορές εξετάζεται σύμφωνα με τις διατάξεις της γενικής νομοθεσίας περί ανταγωνισμού (Ν. 3959/2011).^[36] Κανένας άλλος καινούριος ή παλαιότερος μηχανισμός ανταγωνισμού δεν ασχολείται με τις ιδιαιτερότητες της αγοράς των διαδικτυακών ΜΜΕ^[37]. Τα δεδομένα σχετικά με τα μερίδια αγοράς των τεσσάρων κορυφαίων ιδιοκτητών Μέσων Ενημέρωσης σε διαφορετικές αγορές Μέσων δεν είναι δημόσια διαθέσιμα. Ωστόσο, πρέπει να επισημανθεί ότι προηγούμενες έρευνες έχουν δείξει ότι υπάρχει μεγάλο ποσοστό συγκέντρωσης πολλαπλών ΜΜΕ στο ελληνικό οικοσύστημα Μέσων. Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα είναι ο ρόλος των διαμεσολαβητών στη διανομή των ειδήσεων. Σύμφωνα με διαθέσιμα δεδομένα^[38], εντός του 2021, το 89% των χρηστών του διαδικτύου διάβασαν διαδικτυακά τις ειδήσεις. Εξ'αυτών, περισσότεροι από το 1/3 διάβασαν τις διαδικτυακές ειδήσεις μέσω των social media. Αν και δεν υπάρχουν στοιχεία σχετικά με τα έσοδα των ψηφιακών Μέσων, η διαφημιστική δαπάνη κατά το 2021 παρέμεινε στάσιμη. Ως αποτέλεσμα, είναι ασφαλές να υποθέσουμε ότι ο κίνδυνος συγκέντρωσης στην εν λόγω αγορά είναι υψηλότερος - λόγω της έλλειψης νομικών διατάξεων και της κυριαρχίας των πλατφορμών στη διαφημιστική αγορά και στην αγορά πρόσβασης στις ειδήσεις. Αναφορικά με τη σχέση πλατφορμών και εκδοτών στην Ελλάδα, πρέπει να επισημανθεί ότι η οδηγία 2019/790 δεν έχει μεταφερθεί μέχρι στιγμής στο εθνικό δίκαιο ούτε υπάρχει κάποιο άλλο μέτρο για την προώθηση της αμοιβής των εκδοτών από τις ψηφιακές πλατφόρμες. Τέλος, όσον αφορά στις νέες πηγές χρηματοδότησης, όπως επισημαίνεται σε διάφορες μελέτες, για να επιβιώσουν οι οργανισμοί μέσων ενημέρωσης πρέπει να μεταμορφωθούν, να επιδείξουν ευελιξία, επιχειρηματική στάση και να αναπτύξουν ένα στρατηγικό επιχειρηματικό μοντέλο που θα αντιμετωπίζει αποτελεσματικά τις νέες προκλήσεις (Leandros and Papadopoulou, 2020). Τα τελευταία χρόνια, έχουν γίνει διάφορες προσπάθειες για την ανάπτυξη εναλλακτικών πηγών χρηματοδότησης (Papadopoulou., 2020).

Πολιτική ανεξαρτησία:21%

Όπως επισημάνθηκε ήδη στην παρούσα Έκθεση, η πολιτική επιρροή στα παραδοσιακά ΜΜΕ είναι σε γενικές γραμμές έμμεση και βασίζεται στα κοινά συμφέροντα μεταξύ των ιδιοκτητών των Μέσων και των πολιτικών κομμάτων. Η ίδια κατάσταση ισχύει και στον τομέα των διαδικτυακών Μέσων. Επιπλέον, πρέπει να επισημανθεί ότι είναι αρκετά δύσκολο να αποτυπωθεί η συνολική εικόνα, καθώς υπολογίζεται ότι υπάρχουν περισσότερες από 10.000 ιστοσελίδες και ιστολόγια στην Ελλάδα και μόνο 1.137 είναι επί του παρόντος πιστοποιημένα από τη Γραμματεία Ενημέρωσης και Επικοινωνιών (Parathanassopoulos et al., 2021).

Όσον αφορά στο ζήτημα της διαφάνειας της πολιτικής διαφήμισης στις διαδικτυακές πλατφόρμες κατά την διάρκεια των προεκλογικών εκστρατειών, η εγχώρια νομοθεσία δεν περιέχει διατάξεις που να υποχρεώνουν ρητά τα πολιτικά κόμματα να αναρτούν στους ιστοτόπους τους πληροφορίες σχετικά με τις δαπάνες που έκαναν σε διαδικτυακές δραστηριότητες και social media ή πληροφορίες σχετικά με τα κριτήρια στόχευσης που χρησιμοποίησαν για τη διάδοση διαφημίσεων στα social media. Ωστόσο, τα πολιτικά κόμματα που λαμβάνουν δημόσια χρηματοδότηση υποχρεούνται να δημοσιεύουν λεπτομερή κατάλογο των δαπανών της εκστρατείας τους εντός τριών μηνών από τις βουλευτικές εκλογές και τις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (Άρθρο 16 παράγραφος 6 του Ν. 3023/2002). Ορισμένα πολιτικά κόμματα αναρτούν στον ιστότοπό τους πληροφορίες σχετικά με τα ποσά που δαπανώνται για διαφημίσεις στα social media.

Κοινωνική Συμπερίληψη:60%

Σύμφωνα με όσα επισημάνθηκαν ήδη στην Έκθεση, η παραπληροφόρηση είναι ευρέως διαδεδομένη στην Ελλάδα γεγονός που αποδεικνύεται από την πρόσφατη Έκθεση Media Literacy Index 2021^[39] η οποία

τοποθετεί την Ελλάδα στην 4η χειρότερη θέση από τις πέντε ομάδες κατάταξης, μαζί με την Τουρκία και άλλες βαλκανικές χώρες. Αυτό που κάνει τα πράγματα χειρότερα είναι η απουσία ενός ισχυρού και αξιόπιστου fact checking μηχανισμού. Ταυτόχρονα, η Ελλάδα πρόσφατα (11 Νοεμβρίου 2021) τροποποίησε το άρθρο 191 του Ποινικού Κώδικα ποινικοποιώντας τη διάδοση ψευδών ειδήσεων. Το νέο άρθρο προβλέπει ότι «Όποιος δημοσίως ή μέσω του διαδικτύου διαδίδει ή διασπείρει με οποιονδήποτε τρόπο ψευδείς ειδήσεις που είναι ικανές να προκαλέσουν ανησυχία ή φόβο στο κοινό ή να υπονομεύσουν την εμπιστοσύνη του κοινού στην εθνική οικονομία, την αμυντική ικανότητα ή τη δημόσια υγεία της χώρας θα τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών (3) μηνών και χρηματική ποινή. Αν η πράξη τελέστηκε κατ' επανάληψη μέσω του Τύπου ή μέσω διαδικτύου, ο δράστης θα τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι (6) μηνών και χρηματική ποινή. Με την ίδια ποινή τιμωρείται και ο ιδιοκτήτης ή ο εκδότης του Μέσου με το οποίο έγιναν οι πράξεις των προηγούμενων παραγράφων». Αυτή η τροπολογία, όπως υποστηρίζουν πλήθος δικηγόρων, δημοσιογράφων και οργανώσεων προστασίας της ελευθερίας του Τύπου δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ένα βήμα προόδου, δεδομένου ότι ουσιαστικά δίνει τη δυνατότητα στις ρυθμιστικές αρχές ή τους εισαγγελείς την εξουσία να αποφασίζουν τι είναι αληθές και τί ψευδές και να επιβάλλουν ποινές. Κάτι τέτοιο θα μπορούσε ενδεχομένως να περιορίσει την ελευθερία της έκφρασης.

Όσον αφορά στη ρητορική μίσους στο διαδίκτυο, η Ελλάδα έχει ενσωματώσει την Οδηγία για τις Υπηρεσίες Οπτικοακουστικών Μέσων (AVMSD) στο μέρος Α του νόμου 4779/2021, η οποία εισάγει, μεταξύ άλλων, μέτρα για την προστασία του κοινού από προγράμματα που υποκινούν σε βία ή μίσος εναντίον μιας ομάδας ατόμων. Υπάρχουν πολλές ενδείξεις ότι η ρητορική μίσους εναντίον εθνικών ή θρησκευτικών μειονοτήτων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αποτελεί σοβαρό ζήτημα στην Ελλάδα^[40]. Ωστόσο, δεν υπάρχουν επίσημα στοιχεία που να επιτρέπουν την αξιολόγηση του κατά πόσο οι προσπάθειες για την εξάλειψη της ρητορικής μίσους από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ήταν αποτελεσματικές. Τέλος, το ποσοστό του πληθυσμού που έχει βασικές ή πάνω από τις βασικές ψηφιακές δεξιότητες στη χώρα υπολογίζεται στο 51% ενώ το ποσοστό του πληθυσμού που έχει χαμηλές ψηφιακές δεξιότητες υπολογίζεται σε 24%.^[41]

5. Συμπεράσματα

Τα αποτελέσματα της τρέχουσας Έκθεσης για την Ελλάδα δείχνουν ότι από τις τέσσερις διαστάσεις που αποτελούν μέρος της παρούσας αξιολόγησης, οι μεγαλύτεροι κίνδυνοι συνδέονται με την κατάσταση της **Πολυφωνίας της αγοράς των Μέσων Ενημέρωσης**. Αυτό το γεγονός ωστόσο δεν σημαίνει πως οι υπόλοιπες διαστάσεις, δηλαδή η **Θεμελιώδης Προστασία, η Πολιτική Ανεξαρτησία και η Κοινωνική Συμπερίληψη** δεν αντιμετωπίζουν σημαντικές προκλήσεις. Αντιθέτως, όπως τονίστηκε και στις προηγούμενες Εκθέσεις του MPM, ορισμένα από τα διαχρονικά προβλήματα όπως η απουσία διαφάνειας αναφορικά με την ιδιοκτησία τόσο των παραδοσιακών όσο και των διαδικτυακών Μέσων, οι περιορισμοί στη συντακτική αυτονομία, η επισφάλεια του δημοσιογραφικού επαγγέλματος και η αλληλεξάρτηση μεταξύ των ΜΜΕ και των πολιτικών ελίτ εξακολουθούν να επιμένουν, δημιουργώντας ένα δυσμενές περιβάλλον για την ελευθερία του Τύπου και τον πλουραλισμό των ΜΜΕ.

Αυτό το ασφυκτικό κλίμα για τη δημοσιογραφία απεικονίζεται και σε έκθεση της οργάνωσης Media Freedom Rapid Response (MFRR)^[42] η οποία εντοπίζει τις απαρχές της επιδείνωσης της κατάστασης της ελευθερίας του Τύπου στην Ελλάδα στο 2019, όταν η Νέα Δημοκρατία κέρδισε τις εκλογές και αποκάλυψε την εμμονή της με τον έλεγχο του μηνύματος και τον περιορισμό των επικριτικών και διαφωνούντων φωνών. Αυτή η επιδείνωση αντανακλάται επίσης στον Παγκόσμιο Δείκτη Ελευθερίας του Τύπου των Δημοσιογράφων Χωρίς Σύνορα (RSF) για το 2021 που κατατάσσει την Ελλάδα στην 70η θέση μεταξύ 180 χωρών (πέντε θέσεις πιο κάτω σε σχέση με το 2020).

Κατά τη διάρκεια της πανδημίας διάφορες κυβερνήσεις παγκοσμίως χρησιμοποίησαν την υγειονομική κρίση ως πρόσχημα για να εντείνουν τους περιορισμούς στην κριτική δημοσιογραφία (Papadopoulou and Maniou, 2021). Αυτό συνέβη και στην Ελλάδα, καθώς η κυβέρνηση τροποποίησε το άρθρο 191 του Ελληνικού Ποινικού Κώδικα με τον Νόμο 4855/2021 (ΦΕΚ 205 /Α/12-11-2021) αυστηροποιώντας τις ποινές για τη διασπορά των ψευδών ειδήσεων, χωρίς ωστόσο να προσδιορίζει με ακρίβεια τι συνιστά ψευδείς ειδήσεις. Αυτή η απόφαση, μαζί με τις διάφορες αγωγές SLAPP εναντίον δημοσιογράφων από ισχυρούς επιχειρηματίες και το γεγονός ότι το αδίκημα της δυσφήμισης εξακολουθεί να μην έχει αποποινικοποιηθεί, έχουν σοβαρό αντίκτυπο στην ελευθερία της έκφρασης και στην ελευθερία των ΜΜΕ. Ένας σημαντικός αριθμός όλων αυτών των εμποδίων και προκλήσεων θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά με μια πιο δυναμική νομοθετική δράση σε εθνικό επίπεδο.

Συγκεκριμένα, αρκετοί από τους κινδύνους που αφορούν τη **Θεμελιώδη Προστασία** (52%- Μεσαίος κίνδυνος) θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν με τα ακόλουθα μέτρα:

- Αποποινικοποίηση του αδικήματος της δυσφήμισης
- Τροποποίηση της διάταξης του ποινικού κώδικα για τις «ψευδείς ειδήσεις»
- Υιοθέτηση ενός ισχυρού αντι-SLAPP νομοθετικού πλαισίου
- Αύξηση των πόρων και του προσωπικού του ΕΣΡ
- Εισαγωγή συγκεκριμένων μέτρων για την προστασία της ελευθερίας της έκφρασης στο διαδίκτυο και της διαδικτυακής ασφάλειας των δημοσιογράφων

Η **Πολυφωνία της αγοράς των Μέσων Ενημέρωσης** παρουσιάζει τον υψηλότερο κίνδυνο στην παρούσα αξιολόγηση (72%). Για τις προκλήσεις σε αυτόν τον τομέα, προτείνονται τα ακόλουθα μέτρα.

- Θέσπιση συγκεκριμένων και αυστηρών κυρώσεων για τα παραδοσιακά και διαδικτυακά ΜΜΕ που δεν αποκαλύπτουν την ιδιοκτησία τους. Τα ιδιοκτησιακά στοιχεία τους θα πρέπει να είναι διαθέσιμα στο κοινό με κατανοητό τρόπο

- Απλοποίηση της νομοθεσίας εναντίον της συγκέντρωσης των ΜΜΕ τόσο για τα ψηφιακά όσο και για τα παραδοσιακά ΜΜΕ
- Διασφάλιση της ανεξαρτησίας των ΜΜΕ από τις δυνάμεις της αγοράς και τις πολιτικές ελίτ
- Ενίσχυση και υποστήριξη των εναλλακτικών Μέσων

Οι προκλήσεις που αφορούν στην **Πολιτική Ανεξαρτησία των Μέσων Ενημέρωσης** (65%- Μεσαίος κίνδυνος) προκαλούν επίσης αρκετή ανησυχία. Ορισμένες από αυτές θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν με τα εξής μέτρα:

- Διασφάλιση της αυτονομίας και της αμεροληψίας των δημόσιων Μέσων Ενημέρωσης αλλάζοντας τις διαδικασίες διορισμού των διευθυντικών στελεχών και των μελών του διοικητικού συμβουλίου ώστε να εξασφαλίζεται η πολιτική τους ανεξαρτησία
- Ενίσχυση της διαφάνειας και της δίκαιης κατανομής των κρατικών επιχορηγήσεων στα Μέσα Ενημέρωσης
- Ενίσχυση των ήδη υπαρχόντων ή δημιουργία νέων φορέων (αυτορρυθμιστικών ή/και επαγγελματικών ενώσεων) παρακολούθησης των παραβιάσεων της ελευθερίας του Τύπου και προστασίας των δημοσιογράφων που θα περιλαμβάνουν όλους τους επαγγελματίες των Μέσων Ενημέρωσης και θα προστατεύουν την ανεξαρτησία τους

Η **Κοινωνική Συμπερίληψη** (66%- μεσαίος κίνδυνος) είναι ένας ακόμη τομέας που αντιμετωπίζει διάφορους κινδύνους. Για την αντιμετώπισή τους, θα μπορούσαν να εφαρμοστούν τα ακόλουθα μέτρα.

- Εισαγωγή μέτρων για τη βελτίωση της πρόσβασης των μειονοτήτων και των τοπικών κοινοτήτων στα Μέσα Ενημέρωσης (για παράδειγμα, με την υιοθέτηση ειδικών διατάξεων για να διασφαλιστεί ότι τα ελληνικά ΜΜΕ θα προβάλλουν ειδησεογραφικά, ενημερωτικά προγράμματα και εκπομπές επικαιρότητας σε οποιαδήποτε από τις ομιλούμενες γλώσσες)
- Νομική αναγνώριση των κοινοτικών Μέσων και καθιέρωση οικονομικής ενίσχυσής τους
- Αντιμετώπιση των έμφυλων στερεοτύπων (για παράδειγμα με την ενίσχυση των μηχανισμών αυτορρύθμισης και των κανόνων συμπεριφοράς που καταδικάζουν και καταπολεμούν τα έμφυλα στερεότυπα στα ΜΜΕ)
- Δημιουργία ενός φορέα παρακολούθησης που θα μπορούσε να εργάζεται συστηματικά για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης

6. Σημειώσεις

- [1] ΕΛΣΤΑΤ (2011)
- [2] <https://www.hellenicparliament.gr/en/news/links/political-parties/>
- [3] ΕΛΣΤΑΤ (2022)
- [4] <https://www.ertnews.gr/eidiseis/oikonomia/ischyroteri-apodeiknyetai-i-megethynsi-toy-aep-gia-to-2021-etrexe-me-rythmo-8-3-i-elliniki-oikonomia/>
- [5] Eurostat (2022)
- [6] RSF (2021)
- [7] MFRR (2022)
- [8] Leandros, 2011; Papathanasopoulos et al, 2021
- [9] Σύμφωνα με το άρθρο 191, ως ψευδείς ειδήσεις ορίζονται οι ειδήσεις «που είναι ικανές να προκαλέσουν ανησυχίες ή φόβο στους πολίτες ή να κλονίσουν την εμπιστοσύνη του κοινού στην εθνική οικονομία, στην αμυντική ικανότητα της χώρας ή στη δημόσια υγεία». Πλήθος οργανώσεων προστασίας της ελευθερίας του Τύπου τονίζουν πως το εν λόγω άρθρο θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για να τιμωρήσει οποιονδήποτε επικρίνει ή διαφωνεί με τις κυβερνητικές πολιτικές.
- [10] <https://www.ecpmf.eu/slapp-lawsuit-in-greece-underscores-need-for-swift-eu-directive/>
- [11] <https://www.investigate-europe.eu/en/2021/stavros-malichudis-journalist-being-watched-by-the-greeksecret-service-press-freedom>
- [12] <https://ipi.media/greece-concern-over-criminal-charges-against-investigative-reporters/>
- [13] <https://www.tovima.gr/2018/02/16/politics/abramopoylos-gia-novartis-minysi-kata-dyoprostateyomenwn-martyrwn/> , <https://www.lifo.gr/now/politics/ypothesi-novartis-minysi-loberdoy-kataprostateyomenoy-martyra>
- [14] <https://www.esr.gr/to-esr/ektheseis-peπραγμένων/>
- [15] <https://www.in.gr/2022/05/06/greece/o-proedros-tou-esr-dilonei-pos-o-tiletheatis-thelei-na-vlepeiskoupidia-den-ton-prostateyei-kanenan-kratos/>
- [16] <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi-greece>
- [17] Για παράδειγμα, το Άρθρο 14(9) του Συντάγματος ορίζει ότι «το ιδιοκτησιακό καθεστώς, η οικονομική κατάσταση και τα μέσα χρηματοδότησης των μέσων ενημέρωσης πρέπει να γίνονται γνωστά, όπως νόμος ορίζει».
- [18] Για παράδειγμα, Ν.3592/2007, Ν.4339/2015 και Ν.4512/2018.
- [19] Τα ψηφιακά Μέσα δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων του Ν. 3592/2007 για την αποτροπή υψηλού βαθμού οριζόντιας συγκέντρωσης της ιδιοκτησίας. Η συγκέντρωση στις εν λόγω αγορές εντάσσεται στις διατάξεις της γενικής νομοθεσίας περί ανταγωνισμού (ν. 3959/2011).
- [20] Αξίζει να σημειωθεί πως η Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού επέβαλλε πρόστιμο στο πρακτορείο (<https://www.epant.gr/enimerosi/deltia-tyrou/item/1288-deltio-tyrou-apofasi-epi-tou-elegxou-symmorfosis-tis-etairias-argos.html>)
- [21] Οι Αρχές Δεοντολογίας του Δημοσιογραφικού Επαγγέλματος υιοθετήθηκαν τον Μάιο του 1998
- [22] <https://www.mfrr.eu/tag/greece/>
- [23] <https://rsf.org/en/greece>
- [24] <https://www.esr.gr/to-esr/ektheseis-peπραγμένων/>
- [25] CoE (2020)
- [26] Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι μία από τις πρώτες αποφάσεις της νέας ελληνικής κυβέρνησης, μετά τις

εθνικές εκλογές του 2019, ήταν να τεθούν απευθείας υπό τον Πρωθυπουργό οι αρμοδιότητες της Γενικής Γραμματείας Ενημέρωσης και Επικοινωνίας, η οποία είναι αρμόδια για την εποπτεία της Δημόσιας Ραδιοτηλεόρασης και του Αθηναϊκού - Μακεδονικού Πρακτορείου Ειδήσεων

- [27] Η σχετική νομοθεσία ορίζει ότι οι εθνικές και θρησκευτικές μειονότητες πρέπει να γίνονται σεβαστές στις ειδησεογραφικές, δημοσιογραφικές και πολιτικές εκπομπές στη δημόσια και την ιδιωτική ραδιοφωνία και τηλεόραση (άρθρο 4 παράγραφος 2 του ΠΔ 77/2003)
- [28] Η δημόσια ραδιοφωνία προσφέρει σύντομα δελτία ειδήσεων στα αραβικά για πρόσφυγες/μετανάστες. Η δε Φωνή της Ελλάδας, ο διεθνής ραδιοφωνικός σταθμός, μεταδίδει ειδήσεις σε γλώσσες διαφόρων κοινοτήτων (π.χ. αλβανικά, ρωσικά, πολωνικά, τουρκικά) σε καθημερινή βάση.
- [29] Κατά την διάρκεια της πανδημίας COVID19 ο Πρωθυπουργός επικοινωνούσε με τους πολίτες μέσω τηλεοπτικών διαγγελμάτων. Ωστόσο, ενώ τα διαγγέλματα συνοδεύονταν από παράλληλη διερμηνεία στη νοηματική γλώσσα, η επιλογή υποτιπλισμού δεν ήταν διαθέσιμη.
- [30] Για παράδειγμα θα πρέπει να είναι εγγεγραμμένες στο σχετικό Μητρώο της Γενικής Γραμματείας Ενημέρωσης και Επικοινωνίας (Άρθρο 68(4) Ν. 2065/1992 σε συνδυασμό με Άρθρο 2 Ν. 3548/2007 και την υπουργική απόφαση 16682/2011).
- [31] Να σημειωθεί πως το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ) για το σχολικό έτος 2021-2022 προσέφερε ως υποχρεωτική διδακτική ενότητα από την προσχολική έως και τη δευτεροβάθμια ενότητα το νέο πρόγραμμα Platform 21 Skills Labs. Ανάμεσα στα θέματα που μπορεί να επιλέξει κάποιος είναι και ο Γραμματισμός στα ΜΜΕ.
- [32] Ενδεικτική είναι η ανακοίνωση που εξέδωσε η ΕΣΗΕΑ στην οποία συμπαρίστανται στους δημοσιογράφους και τα ΜΜΕ που διαμαρτύρονται για υπερβολική και άδικη αρνητική αξιολόγηση κατά τη διαδικασία ελέγχου γεγονότων (fact checking), που εφαρμόζει το Facebook και οι συνεργάτες του στην Ελλάδα. Hellinika hoaxes, τονίζοντας την αναγκαιότητα για έναν ισχυρό και θωρακισμένο φορέα στη χώρα ως προϋπόθεση για τον έλεγχο γεγονότων (fact checking) με διαφάνεια, αμεροληψία και αξιοπιστία. (<https://www.esiea.gr/anagkaios-enas-isxyroskai-thorakisme/>)
- [33] Μάλιστα, ορισμένοι Έλληνες δημοσιογράφοι κατέθεσαν ασφαλιστικά μέτρα εναντίον του Facebook καταγγέλοντας το μπλοκάρισμα των λογαριασμών τους
- [34] IPI (2021).
- [35] IPI (2021b)
- [36] βλ. απόφαση 700/2020 της Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού, <https://epant.gr/apofaseisgnomodotiseis/item/1084-apofasi-700-2020.html>).
- [37] Η προθεσμία για την ενσωμάτωση της οδηγίας 2019/790 έληξε στις 7 Ιουνίου 2021 και –έως τη τελική συγγραφή της έρευνας- δεν είχε ενσωματωθεί ακόμη στην Ελλάδα.
- [38] Reuters Institute for the Study of Journalism (2021)
- [39] https://osis.bg/wp-content/uploads/2021/03/MediaLiteracyIndex2021_ENG.pdf
- [40] Για παράδειγμα στην έρευνά τους, οι Sachinis, Tsirmpas and Zirganou-Kazolea (2021) βρήκαν ότι η ρητορική μίσους αποτελεί κάθε άλλο παρά ένα οριακό φαινόμενο εντός της ελληνικής ψηφιακής σφαίρας, ενώ ο εθνικισμός και ο σεξισμός αποτελούν τις πιο εξέχουσες κατηγορίες της.
- [41] https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ISOC_SK_DSKL_/default/table?lang=en
- [42] <https://www.mfrr.eu/tag/greece/>

7. Αναφορές

- CoE, 2020. Critical Greek Media Excluded or Side-Lined from State Funding Package during Covid-19, available at <https://fom.coe.int/alerte/detail/69100052?langue=en-GB> [Accessed 5 February 2022].
- ELSTAT, 2011. 2011 Census, available at <https://www.statistics.gr/2011-census-pop-hous> [Accessed 3 February 2022].
- ELSTAT, 2022. QUARTERLY NATIONAL ACCOUNTS, available at https://www.statistics.gr/en/statistics?p_p_id=documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4IN&p_p_lifecycle=2&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_cacheability=cacheLevelPage&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=4&p_p_col_pos=1&documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4IN_javax.faces.resource=document&documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4IN_in=downloadResources&documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4IN_documentID=458424&documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4IN_locale=en [Accessed 5 February 2022].
- Eurostat, 2022. Euro area unemployment at 6.8%, available at <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/14317274/3-03032022-BP-EN.pdf/e9f04fd8-a9d7-0fd6-2341-e9194274dfcd>, [Accessed 2 February 2022].
- IPI, 2021. Greece: Answers needed over alleged state surveillance of journalist, available at <https://ipi.media/greece-answers-needed-over-alleged-state-surveillance-of-journalist/> [Accessed 5 February 2022].
- IPI, 2021b. Dutch journalist forced to leave Greece after threats and intimidation, available at <https://ipi.media/dutch-journalist-forced-to-leave-greece-after-threats-and-intimidation/> [Accessed 5 February 2022].
- Leandros, N, 2010. Media concentration and systemic failures in Greece. *International Journal of Communication*, 4, pp. 886-905.
- Leandros, N, and Papadopoulou, L, 2020. Strategic Business Models in Times of Transformational Change and Crisis: A New Typology for Sustainable Media. *Journal of Media Management and Entrepreneurship* 2(1), pp. 28-41
- Mapping Media Freedom 2021. Country profile, Greece, available at <https://www.mappingmediafreedom.org/country-profiles/greece/> [Accessed 20 February 2022].
- Media Freedom Rapid Response 2022. Controlling the message. Challenges for independent reporting in Greece available at <https://www.mfrr.eu/tag/greece/> [Accessed 1 April 2022].
- Papadopoulou, L. 2019. Democracy and media transparency: Systemic failures in Greek radio ecosystem and the rise of alternative and radical web radio. In Chaparro Escudero, M., Gabilondo, V., Espinar Medina, L. (Eds). *Transparencia, mediatica, oligopolios, y Democracia*. Spain: Comunicacion Social., pp. 211-218.
- Papadopoulou L., 2020. Alternative hybrid media in Greece: An analysis through the prism of political economy. *Journal of Greek Media and Culture* 6(2), pp. 199–218.
- Papadopoulou, L. and Maniou, T.A., 2021. 'Lockdown' on Digital Journalism? Mapping Threats to Press Freedom during the COVID-19 Pandemic Crisis. *Digital Journalism*, 9(9), pp.1344-1366.
- Papathanassopoulos, S, Karadimitriou, A, Kostopoulos, C and Archontaki, I., 2021. I Greece: Media concentration and independent journalism between austerity and digital disruption. In J. Trappel, & T. Tomaz (Eds.), *The Media for Democracy Monitor 2021: How leading news media survive digital transformation* (Vol. 2). Nordicom, University of Gothenburg, pp. 177–230.
- Reuters Institute for the Study of Journalism, 2021. Digital News Report. Greece, available at <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2021/greece> [Accessed 15 February 2022].
- RSF (2021). Dangerous cocktail for press freedom, available at <https://rsf.org/en/greece> [Accessed 31 February 2022].
- Siapera, E., Papadopoulou, L, and Archontakis, F., 2015. Post Crisis Journalism: Critique and Renewal in

Greek Journalism. *Journalism Studies*, 16(3), pp. 449-465.

Siapera, E, and Papadopoulou, L, 2021. Hate as a 'Hook': The political and affective economy of 'hate journalism'. *Journalism*, 22(5), pp.1256–1272.

***Ειδικό ευχαριστώ στους**

Ειρήνη Ανδριοπούλου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Παναγιώτα Μαστρογιάννη, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Δρ. Ανδρέα Βέγλη, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Δρ. Αντωνία Παυλή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Δρ. Κωνσταντίνο Τσιτσελίκη, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

οι οποίοι μέσω προσωπικών συνεντεύξεων μοιράστηκαν τις γνώσεις τους βοηθώντας σημαντικά στην παρούσα Έκθεση.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΉ ΟΜΑΔΑ

Όνομα	Επώνυμο	Θέση	Οργανισμός	MPM2022 CT Επιστημονικός υπεύθυνος
Λαμπρινή	Παπαδοπούλου	Επίκουρη Καθηγήτρια	Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών	Χ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ. ΟΜΑΔΑ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΩΝ

Η ομάδα εμπειρογνομώνων αποτελείται από ειδικούς στον χώρο των μέσων ενημέρωσης και της επικοινωνίας. Οι εμπειρογνώμονες κλήθηκαν να εξετάσουν τις απαντήσεις της ομάδας που υλοποίησε την έρευνα στην Ελλάδα σε 16 δείκτες από τους συνολικά 200 δείκτες που απαρτίζουν το Παρατηρητήριο 2021. Σκοπός της διαδικασίας ήταν να διασφαλιστεί η αντικειμενικότητα των απαντήσεων στους δείκτες, των οποίων η αξιολόγηση μπορεί να θεωρηθεί ότι επιδέχεται έναν βαθμό υποκειμενικότητας, και συνεπώς, η συνολική ακρίβεια των αποτελεσμάτων του Παρατηρητηρίου 2021. Θα πρέπει, ωστόσο, να επισημανθεί ότι οι απόψεις που εκφράζονται στο παρόν κείμενο είναι της ομάδας που πραγματοποίησε τη συλλογή δεδομένων και συνέγραψε την έκθεση και όχι των ειδικών εμπειρογνομώνων.

Όνομα	Επώνυμο	Θέση	Οργανισμός
Γιάννης	Κότσιφος	Διευθυντής	Ένωση Δημοσιογράφων της Μακεδονίας και Ένωση Συντακτών Μακεδονίας-Θράκης (ΕΣΗΕΜ-Θ)
Μαρία	Σκάγκου	Head of Legal & External Affairs	Vodafone Greece
Γιώργος	Πλειός	Member/Head of the Department of Communication and Media Studies	National Council for Radio and Television & University of Athens
Νίκος	Λέανδρος	Καθηγητής	Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Ελπίδα	Βαμβακά	Διευθύντρια	Homo Digitalis

Έκθεση ερευνητικού έργου
Τεύχος -
Ιούλιος 2022

doi:10.2870/645395
ISBN:978-92-9466-282-8
QM-07-22-553-EL-N

Publications Office
of the European Union

